

ין רשות הרבים בכך וכי תימא בכך מיערבא הא בדלתות מיערבא והאמר ושלם אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה זיתא מאי קושיא דמנא ליה דבריייתא צרבין רשות הרבים מיירי ברשות שתי וערב כשוקי ירושלים דתקשי יוחנן. ויש מתרצים⁸⁶ דר' יוחנן סבר זודה בחודא וכרבנן בחודא, סבר לה דבקיעת הרבים מבטלת מחיצות ושיעור מחיצות דאורייתא מחיצות יס"ל במחיצות כרבנן דג' מחיצות ולא שתים והלכך אפילו ירושלם כיון יה מפולשות אע"פ שהיו לה דלתות ים מבטלתן אלמלא שננעלות בלילה ות רגל הרבים מלעבור.

י יוחנן ואע"ג דר' אלעזר תלמידו ואמר כאן הודיעוך וסבירא ליה אין למיד במקום הרב⁸⁷, ועוד דמדקא א דר' יוחנן להדיא לעיל בפרק קמא⁸⁸ ברייתא דכיצד מערבין רשות הרבים ינה דהכין הלכתא, ומיהו הא דאמר בקיעת הרבים מבטלת מחיצות ה"מ ועשויות בר"ה ויש בניהם רחב שש ד⁸⁹ ושפתחיו מכוונים זה כנגד זה גלי מדבר דכיון דבקעי בהו רבים נת הרבים ומבטלת כח המחיצה והרי הרבים כמות שהיתה, והיינו טעמא אבל מבאות המפולשין אפי' לרשות י"פ שהשערין מכוונים זה כנגד זה אין ים מעכבת ובצורת פתח מכאן ולחי אן סגי ליה וכדאוקימנא ההיא דפ' בין רשות הרבים דמבאות מפולשות מר ומשום ההיא דר' יוחנן אוקימנא גלמא אפילו לר' יוחנן סגי ליה בהכי דלתות נעולות, וכ"ש אם לא היו וונים זה כנגד זה שאינן דומין לדגלי ינו מבוי עקום⁹⁰ דאוקי רב חנן בר

ג' בביה"ל שסד ס"ב ד"ה והוא... א א ו, כ"ה ברמב"ן במלחמות וברמב"ם וטור ס"י כריטב"א דאף דרך י"ג אמה ושליש היו ו וכ"ה בתוס', ובעכוה"ק ש"ג א (ורלא וראה בהגהה בריטב"א). 90 לעיל ו, ה"ק ש"ב ד' כ' דבעי' מכוונים זה כנגד זה

רבא בדבקעי ב' רבים ואפי' הכי סגי ליה אפילו לרב בצורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן וכ"ש לשמואל דלא בעי אפילו צורת פתח וקיימא לן כרב דאלמא בכי הא לא מבטלא ליה בקיעת הרבים.

[כב, ב] אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור בחד גיסא וכו' א"ה כולי עלמא נמי. וא"ת למאי דס"ד השתא הוה ליה לאקשווי ליה מדר' יוחנן גופי' דאמר ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, י"ל אי מההיא הוה אמינא דדלמא ר' יוחנן כרבנן אמרה להא דארץ ישראל⁹¹, ואי נמי תרי אימוראי אליבא דר' יוחנן⁹².

7 ← אי הכי כולי עלמא נמי דהא מקיף ליה ים אוקינוס. מהא שמעינן דמקום המוקף גדר עשרה יש לו שיעור עד היכן קרוי רשות היחיד ויש לעיין דהא אמר ר' יוחנן בפרק הדר⁹³ קרפף יתר מבית סאתים אפי' כור ואפי' כורים הוורק לתוכו חייב מחיצה היא אלא שמחוסרת דיוורין, ואם כן עד כמה יהיה שידון כרשות היחיד, והדבר צריך תלמוד⁹⁴.

מעלות ומורדות שבארץ ישראל אין חייבין עליהם משום ר"ה לפי שאינן כדגלי מדבר. קשיא לי מדקאמר שבארץ ישראל ודאי שבארץ ישראל דוקא קאמר דהיינו שבילי בית גלגול דקאמרינן בשלהי שמעתין, הא בחוצה לארץ חייבין עליהם דאלמא רשות הרבים היא והדר קאמר לפי שאינן כדגלי מדבר וכיון שכן אפילו בחוצה לארץ נמי, רה"ר מדגלי מדבר גמרינן

כדגלי מדבר, וכ"ה ברש"י וריטב"א לעיל ו, א וברמב"ן במלחמות לפנינו ובחי' נט, א ובאר"ז בסי' קט וסי' קסד, ובראב"ה עירובין ס"י שעט, ועי' כמג"א שמה סק"ו ובפרמ"ג שם. ובעיקר מש"כ רבינו דבקיעת רבים מבטלת רק מחיצות כרה"ר וכו', אויל לשיטתו גם לעיל ו, א. ודלא כתור"פ שם וריטב"א והג"א שם דפליגי בזה וס"ל דגם במפולש בקיעת רבים מבטלת מחיצות ע"ש. 91 וכע"ז בתור"ה אילימא ובר"ן, ועי' בחזו"א בסי' מג שתמה דל"ש בקיעת רבים אלא כבוקעים דרך המחיצות, וראה בחכ"צ ס"י לז, ומש"כ בביאורים בעכוה"ק שם. 92 וכ"ה בריטב"א. 93 סז, א. 94 ובריטב"א ור"ן כ' דבעי' שיראה עצמו בתוך המחיצות, ועי' תור"ה דילמא ובביה"ל שמו"ג ש"כ דלחוס' ס"ל דגם היקף של כורים הוה רה"ר, ולרמב"ן (שהובא בריטב"א) איכא שיעור, ומ"מ כ' בביה"ל דגם

לה כדאיתא בפרק הזורק⁹⁵ וכל שאינו דומה לדגלי מדבר אינו נידון משום רשות הרבים⁹⁶, עוד ראיתי להראב"ד ז"ל שהקשה מהא דאמרי' בשבת פרק הזורק⁹⁷ אמ' רב יהודה תל המתלקט עשרה מתוך ד' זורק ונח על גביו חייב פי' רשות היחיד הוא, תניא נמי הכי מבוי ששורה לתוכו ונעשה מדרון לרשות הרבים וכו' עד ר' חנניה בן גמליאל אומר תל המתלקט עשרה מתוך ד' זורק ונח על גביו חייב ש"מ דהיכא דלא ניחא תשמישתיה נדון משום רשות היחיד, ותירץ הוא ז"ל דאיכא לאוקומה לההיא בשאין הרבים בוקעים בו, ועם תירוצו זה איפשר לי לתרץ ג"כ דהא דקאמר הכא לפי שאינן דומין לדגלי מדבר ה"ק מעלות ומורדות אלו מצד שהן מתלקטין עשרה מתוך ד' אי לאו דרבים בוקעין בהן היה רשות היחיד לפי שאינן דומין לדגלי מדבר אבל בקיעת הרבים משוי' להו רשות הרבים, ולפיכך בחוצה לארץ חייבים עליהם משום רשות הרבים לדעת ר' יוחנן, אבל שבארץ ישראל הואיל ומצד עצמן אינן דומין לדגלי מדבר לא מסרן יהושע לרבים ומסרן ליחידים⁹⁸, אלא שעדיין צריך לי עיון דמה שאינו דומה לדגלי מדבר האין בקיעת הרבים משויא ליה כדגלי מדבר א"כ אף גשרים המפולשין שאמרו⁹⁹ שאינן רה"ר לפי שאינן דומין לדגלי מדבר מפני שהן מקורין יהו נידונים משום רה"ר הואיל ובקעי בהו רבים.

בעא מיניה רחבה רחבה תל המתלקט עשרה מתוך ד' וכו' כי תיבעי לך אליבא דר' יהודה. וא"ת לפשוט ליה מדר' יוחנן דאמר מעלות

להרמב"ן ה"ד במחיצות ביד"ש, אבל ע"י אדם אפי' אלף כורים הוה רה"ר, אמנם בדעת רבנו לא משמע כן אלא דגם במחיצות ביד"א איכא שיעור. והתוס' כ' דמחיצה שאינה עשויה ביד"א ל"ח מחיצה וכו', ועי' חת"ס ס"י פט ושאלת יעבץ ס"י ז ובחמד משה ס"י שסג, ובבית אפרים ס"י כו, וראה כתוס' הרא"ש לפנינו שהוסיף דדוקא במחיצה ביד"ש למקום גדול כ"כ, (וניחא ק' האחרונים מהגמ' דמייתי לגבי תל וכו' עי' בקר"א וברש"ש, ובס' לשון הזהב כ' דהחוס' מיירי דוקא בדבר שאינו ראוי להיות ביד"א כמו ים וכו', משא"כ בתל דראוי להיות ביד"א). 95 שבת צח, א. 96 ובר"ן כ' דא"י לאו דוקא, וע"ע בתור"פ וריטב"א. 97 ק, א. (ולפנינו שם: ר' חנינא בן גמליאל). 98 וכ"מ בחי' המאירי ש"כ ב' הטעמים ע"ש בהגהה וע"ע בריטב"א. 99 להלן צה, א.

יח

תוספות

עירובין פרק שני

הרא"ש

נקיט מנה ונקיט לה לא צעין ראשה ורובה חי נקיט מנה ולא נקיט לה לא סגיא בראשה ורובה, ולא נהירא לי דא"כ ראשה ורובה של פרה דמהני למאי אהני חי נקיט מנה ו(לא) נקיט לה לא צעין ראשו ורובו ואי נקיט מנה ולא נקיט לה לא נהני ראשה ורובה, אלא רב עני אצריהא קא פריך דקחני אצל ממלא הוא ושופק וכי משמע דליכא היתרא צענין אחר, דחי הוב שרי צנקיט מנה ונקיט לה א"כ משכחת היתרא אפי' בממלא מים ונותן לפני בהמתו, הילכך הולך אצוי להעמידה בצבוס העומד ברשות הרבים ולא איירי כלל בהיתר פסין, כן נראה לי.

מתוותא דמבטן ציי אמה ושיריים. משמע דכפרים קעניס היו וקרי לכו מתוותא, ובפ"ק דגיטין דקרי לעירות גדולות מתוותא גבי קונה ודימויה ועדעדה דקאמר מתוותא דארץ ישראל קא חשיב, הילכך חין להקפיד בשבותצין במתא פלונית אס צעיר גדולה אס בצפר קטן, ורש"י פירש מתוותא עירות חרבות, ואיפשר לפי שמתחילה היו עירות גדולות חרבות קרי לכו מתוותא.

ע"ב. מי כתוב לעג להב כתוב. מ"מ אמה הוא בדאמרין בהניזוקין [ג"ו]. גבי ישר הנוגרי.

מוטב שאמיה מיתה עלמי ולא אעבור על דעת חברי. מחמיר על עלמו היה דהא תני לעיל בסוף פ"ק דפטורין מרחויה ידים במחנה כ"ש צנקוס סנה.

בשעה שתקן שלמה עירובין וידים. ועוד תקן שניה בדאמרין צפ"צ דימות ובה דלא חשיב לכו הכא שמה לא צבה אמה תיקן.

דף כ"ב ע"א. ארץ אפים לרשעים. שמאחר פורענותם עד לעולם הבא וגם זאת נעוצה שיש להם שהיה לחזור בתשובה כדמשמע בחלק גבי משה כשעלה למרום מאלו להצ"ה שהיה כותב ארץ אפים.

ירושלם אלמלא דלתוחים נעולות חייבין עליה משום רשות הרבים אלמלא קסבר ר' יוחנן דאתו רבים ומבטלי מחוילתא, וא"ת מאי קשיא ליה דילמא שאני ירושלם דהוי רשות הרבים גמורה רחב י"ז אמה אצל פסי ביראות ליכא אלא י"ג אמה ושלש, וי"ל דירושלים נמי כיון שיש צעירים אורה הפתח חשיב כד' מחויות ולא היה להם לרבים לצעלם דלורה הפתח במחילה כדאמרין צפ"ק ואס יש לו לורה הפתח אינו אריך למעט ואפי' לרב דאהנייה אריך למעט היינו מדרבנן, תדע דהא פאה מתרה בכלאים.

אלא כאן ולא סבירה ליה. דר' יוחנן סבר לה כר' יהודה דאתו רבים ומבטלי מחוילתא. וא"ת כיון דסבר לה כר' יהודה אמאי חייבין צירושלים משום רשות הרבים ובה מסקינן בשמעתין דהיכא דאיכא שחי מחויות מעליהא סבר ר' יהודה דלא מבטלי רבים מחוילתא, וי"ל הא דקאמר חייבין עליה משום ר"ה היינו צמקום שיש די שערים מדי רוחות ועומד בהמלך הפלוש כנגד די שערים, וה"ל שמשון מקולי תירץ דר' יוחנן סבר לה כר' יהודה בהא דקאמר דאתו רבים ומבטלי מחוילתא ופליג עליה בהא דקאמר שחי מחויות דאורייתא.

ע"ב. אילימא משום דמקיף ליה סולמא לזר מהד גיסא. הוב מני למיפקר א"כ היכי קאמר ר' יוחנן גופיה לעיל ירושלם אלמלא דלתוחים נעולות חייבין עליה משום ר"ה, א"ל האם אליבא דר' יהודה דאתו רבים ומבטלי מחוילתא הכא אליבא דרבנן.

דילמא מעלות ומורדות קאמרת. וכדמפרש טעמא צמקום משום דהיבטע אהב ישראל היה כל היכא דלא

ניחה השמושיה לה מסרה לרבים, ודוקא צארץ ישראל הא בחוזה לארץ חייב, ודוקא לר' יהודה אצל לרבנן דלא אתו רבים ומבטלי מחוילתא פטור ואפילו בחוזה לארץ כדמוכה צמקום גבי צעיר דהל המתלקט עשרה מתוך ד'. אהתימה → לרבנן תעשה כל ארץ ישראל רשות היהוד ע"י סולמת זור ומחננה דגדר, דצוקוף לדירה שרינן לעיל אפי' עשרה כורין וה"ה בלא היקף לדירה כדמוכה לקמן פ' הדר דמחילה היא אלא שמחוסרת דירין, וכיון דשרי עשרה כורין ה"ה אפי' טובא דאזרע שיעור ניתן לחלק, ושמה במחילה שאינה עשויה בידי אדם בהיקף גדול כזה, אפי' רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי מחוילתא.

איחמר נמי כי אהא רבין א"ר אצבו א"ר אלעזר ואמרי לה א"ר אצבו א"ר יוחנן מעלות ומורדות שבארץ ישראל חין חייבין עליהו הא בחוזה לארץ חייבין עליהו, והיינו כר' יהודה דסבר דאתו רבים ומבטלי מחוילתא, והשתא קשיא דר' אלעזר אדרי אלעזר דלעיל אמרין דר' אלעזר סבר כרבנן דלא אתו רבים ומבטלי מחוילתא.

חזיתיה לרישך ציני עמודי. פי' רישך רבך כמו רישך בקריית ישרא דרישך צממיני, כלומר ראיתי רבה רבך ציני עמודי של מדרשו של ר' יוחנן, דרבה הלך לארץ ישראל ללמוד תורה לפני ר' יוחנן כדאיתא בפרק בחמה דכהונות, אצל אצוי לא מנינו שהלך ללמוד תורה לפני ר' יוחנן.

תל המתלקט וכי אמר ליה חייבין. תימה וכי לית ליה הא דאמר רבי יוחנן מעלות ומורדות שבארץ ישראל לא הוו רשות הרבים כה' רבה גופיה הוב ציני עמודי כי אמרה ר' יוחנן, וי"ל משום דשאל לו צמסם חשיב לו חייבין וכל מאי דפרכיה דחי ליה עד דפריך ליה משבילי בית גילגול ולא מני חו לדחויי אז אמר לו האמה דבארץ ישראל חין חייבין לר' יהודה אצל בחוזה לארץ חייבין.

אלא לאו ר' יהודה היא. תימה הא אמרין לעיל דהיכא דאיכא שחי מחויות מעליהא לא חייב ר' יהודה לצקיעת רבים, וי"ל דמשמע ליה אפילו נכנסין לה צזו ויואלין לה צזו מדי רוחות וכן נמי הויה דמבוצות המפולסים.

לעולם רבנן ורשות הרבים לעומתא אינטריבא ליה. תימה אמאי לא קאמר לעולם רבנן הויה וקמ"ל דאפילו הכי יכולין לעלטל בהגר דס"ד דלא הוי רשות היחיד אלא לזרוק כמו מעלות בית מרון, וי"ל דעדיפא ליה לשנויי הכי, ולי נראה דמחילה דפשיטא היא לרבנן הוי רשות היחיד בהגר אפילו לעלטל כמו פסי ביראות דלא מבטלי רבים מחוילתא ומותר אפי' לעלטל.

אלא תימה לצורות שוחין ומערות. תימה כיון דבור הויה כמחילה שלישית פשיטא דהוה רשות היחיד דהא איכא ג' מחויות מעליהא ולא מנינו צקיעת רבים לצעל ג' מחויות שלמות, הילכך נראה כפרי"ח שפי' צבור מופלג מן הכותל ג' טפחים מכאן וג' טפחים מכאן וצקיעו רבים מכאן ומכאן. וא"ת אמאי נקט צור הכי נמי הוי מני למימר מחילה שהיא מופלגת מן הכותל ג' טפחים מכל צד, וי"ל דלרבותא נקט אצ"ג דיש ג' טפחים וגם עוצרין דרך פי הצור הוי רשות היחיד.

שבילי בית גלגול וכן כיוצא בזה. נראה דהני שבילי בית גלגול וכן מעלות ומורדות דארץ ישראל דקאמר ר' יוחנן לעיל דאין חייבין עליהן משום רשות הרבים מניירי

(*) ג"י רבנו בעא מיני רחבה מרבה, וכ"ה בר"ח.

כשג
י"ו
דאי
השג
הכל
לא
דלוי
הרב
ומנו
מילי
לפני
ד' נ
לפני
שא
חין
השג
וכד
שרב
יהו
למכ
והג
ולכו
ור
דף
ידט
אלא
שה
הבין
שאנ
דבכ
דחג
ובל
פירו
צפה
ור
שיין
אז
מבו
שומ
הוב
אצל
הוב
צבו

וכי יהודה בתרא דכל שתריבם בוקעין באותו מחיצות הצריכות מן התורה מבטל להו וקיימא לן כותיה דרי יוחנן דאיג דר אלעזר פליג עליה כדמוכח לעיל בפירקין תלמודיה דרי יוחנן הוה ועוד הלעיל בפ"ק כ"ט⁵⁴ בשמעתא דמבואות המפולשין מקשינן מינה ומשמע דמכירא ליה להלמרא דהכי הלכתא ומיהו כי אמרי דאתו רביס ומבטלי מחיצתא הימי במחיצות העשויות ברשות הרבים כגון שיש ביינות רוחב שש עשרה אמה ושיש שם פתחים מכוונן זה כנגד זה שדומה לזגלי מדבר, אבל מבואות המפולשין לרשות הרבים שאין רחובן שש עשרה אמה לא אמרי בהו אתו רביס ומבטלי מחיצתא דהא אטיקא לעיל⁵⁵ ולרבנו ערשה צורת הפתח מכאן ולחונה דלי אצי"ס שאינה נבעלת מכאן ולוח או קורה מכאן, אלמא לא אמרי בהו אתו רביס ומבטלי מחיצתא⁵⁶ וראיתי מי שתקשה אם כן בפסי ברואה שאין פתחו רחב אלא שלש עשרה אמה ושלש והפנים גם כן אינו רחבין ט"ז אמה ושלש ויכי אית ליה ל"י יהודה בהו דאתו רביס ומבטלי מחיצתא, ולרבנו נמי מנא לן דליה להו הוא סברא דילמא שאני התם וליכא רוחב שש עשרה אמה, ולדודי לאו קושיא היא כלל, דמבואות המפולשין חיינו טעמי משום דכיון דאין רחובן שש עשרה אמה בשתי מחיצות ידועו נפקי מחמת רשות הרבים, דהרי אין הרבים בוקעין באותו מחיצות הצריכות שם מן התורה, מה שאין כן בפסי ברואה.

[דף כב ב] אילמא משום דמקוף לה סולמא דצור מהאי גיפא ומחנתא דגרי מהאי גיפא, הוא הדין דהוה מצי לאקשווי ל"י יוחנן מדודיה לדודיה דהא אהו ליה שתי מחיצות דאורייתא דהא אמר דירושלם אלמלא דלחוחיה נשלוח כלילת חיובין עליה משום הרבים, אלא דניחא ליה לאקשווי אפי תמצא לומ דאליכא ד"י יהודה אמר⁵⁷.

7 א והי כולי עקמא נמי דהא מקוף ליה אקיינום מהא שמעינן דמקום דמקוף דור עשרה יש לו שעור עד היכן קורי רשות והידי. ומיעו משמע דכל היכא דאיכא מחיצות הנכרות סני, דהא שרי בקרפה אפי בית חמשת כורים ובהו עשרת כורין, ומשמע דמחיצות הנכרות חיינו שבאי זה מקום שיעמד באותו מקף רואה המחיצות הצריכות לו מן התורה⁵⁸.

דילמא מעלות ומורדות קאמרי, כלי חיינו תל הממלקט עשרה מתוך ארבע, וקס"ד השתא בארץ ישראל הנש לאו דקא, ולא נקט הני אלא משום דבארץ ישראל שכיני מעלות ומורדות, ועקר טעמי דלא אתו רביס ומבטלי

ד"י יהודה בתרא דתני⁵⁹ יתר על כן אמר ר' יהודה מי שיש לו שני בתים בשני צדי רשות הרבים וכו' ואמר לו איך מערבין רשות הרבים בכל כולם דאציג דמדאורייתא בליה מכאן ולוח מכאן סני דהא קיימא לן דלחי משום מחיצה, אפי' הכי כיון דליכא שם ארבע מחיצות אתו רביס ומבטלי מחיצתא, וחיינו דקאמי ר' יוחנן כהן הדדיעד, כלי דקא תכא הוא דאמרי, תכי ומיהו לודי אפי' תכא נמי אמרי דאתו רביס ומבטלי מחיצתא ומיהו כי אמרינו כאן ולא סבירא ליה חיינו דקא ל"י יוחנן אבל ל"י אלעזר דהא תכי סבירא ליה ופדאמרי לעיל בפירקין אמר ר' אלעזר תווק לבין פסי ברואות חייב ואמרי לא צריכא אציג דקא בקעי בת רביס⁶⁰.

קשיא ד"י יהודה ארי יהודה קשיא דרבינו אריבנן, ואית ולשני ליה דרבנו אריבנן לא קשיא דמקולי פסי ברואות שנו כאן וכי ויכי דמקלינן בהו לענון פרוץ מרובה על העמוד; יש לי לומר דמדקא אמרי אין מערבין רשות הרבים בכל מקל דאכתי רשות הרבים היא, ומדאורייתא אתו רביס ומבטלי מחיצתא, ואי אפשר להקל על פסי ברואות לעובר על דברי תורה⁶⁰.

דרבינו אריבנן לא קשיא תמי לייא שם ארבעה מחיצות תכא איכא שם ארבע מהחיצות⁶¹, דהא קיימא לן דלחי משום מחיצות, ופדאמרי לעיל⁵⁹ מבי שאינו ראוי לשותף והפירו בלחי תווק לחכו חייב, ותירץ דרבנו דאמרי אין מערבין רשות הרבים בכל סבירא להו דלחי משום היכר, ואנו קיימא לן כהתייה ולאו מטעמייהו, אלא משום דקיימא לן כ"י יוחנן דאמי דבקיעת רביס מבטלת אפי' מחיצות גמורות בירושלם ואין זה נוח לו, דאם כן [לא] אחי שפיר הא דאמי ר' יוחנן כאן הודיעו כחו של מחיצות ואמרי כאן ולא סבירא ליה תל דהדר שפרשתי למעלה דלמעטי מאי, אי למעטי תא דשיני בתים בשני צדי רשות הרבים שאני התם דליכא אלא שתי מחיצות, דרבנו סבירא להו דג מחיצות בענון, לפיכך נראה כדברי האומרים דרבנו בני שם ארבע מחיצות חשובות בפסי ברואות, אבל לוח כיון דמחיצה גרעת היא בקיעת הרבים מבטלת⁶².

תכא איכא שם ארבע מחיצות, וא"ת אם כן ר' יוחנן דאמי כמאן, דהא בין ל"י יהודה בין לרבנו כל תכא איכא שתי מחיצות גמורות ושם ארבע מחיצות לא אתו רביס ומבטלי מחיצתא, וכירושלם הוא הוה שתי מחיצות מעליות ושם ארבע מחיצות שותף חיי שם פתחים בראשי הפלישין, י"ל דאיה סבירא ליה כ"י יהודה בתרא ורבנו בתרא, סבירא ליה כרבנו בתרא דג מחיצות דאורייתא, לקמן ע"ת, א, ר' תמי לעיל כ, א ד"י קמ"ל, ⁵⁹ והרשב"א תי קושי' זו באופן ⁶⁰ לקמן ע"ת, א, ר' תמי לעיל כ, א ד"י קמ"ל, ⁵⁹ והרשב"א תי קושי' זו באופן ⁶¹ אחר, ע"ש, ⁵¹ חסר: ותקשה הרשב"א, ⁵² יב, ב, ⁵³ כהריון הראשון שברשב"א.

זמנים. הלכות שבת פי"ד

ומ"ש כגון מדינה המוקפת חומה שלמחיה ועומת בלילה. איכה למידק דכפרק בתרא דעירובין (דף ק"ט) אמתיתין דלא יעמוד אדם ברה"י ויפתח ברה"י פריך ורנן אמר ר"מ רה"ר ומהדרו אינהו כרמליה דלמחר רבה בב"ח ירושלים אלתמל דלמחיה ונעלות בלילה חיובים עליה משום רה"י. ומשמע דהשתא דנעלות בלילה הוי כרמליה ו"ל דא"י דכי

יחד לכבס בצרס וכולם מוסכמים נענין סלמול שמיט וקרא רה"י להיות מותר גמור לסלק בו אלא אלו שהכיר וכיוצא בכו. ובענין חיוב הסולא מרה"ר להם יש מי שכתב שמבואר שיש להם שלש כהלים אפילו בלא לחי הוורק לתוכן מרה"ר חיוב ולין כן דעת רבינו ויחבול לפיט:

ג עובי הסמלים של וכו'. במ' האורק (דף ק"ט) קל וחומר לחמירי עתה מחילה לעלמו לא כל שכן: איור רה"י כרה"י וכו'. פ"ק דבבב (דף ז') מניי שרה"י עולה עד לרקיע ואיור רה"י שליט חוסם למעלה מעשרה אלא מקום פסור הוא שם מנואר: ד אי זכו כרמליה וכו'. פלגי כרמליה כולן מן מנואריר (שם דף ו') כבתיחא המכרס ונמנול וכולן מוסכמים חוץ ממקום שהוקף בשלש מחיטע שעמך הרבה מהמקדמים ז"ל שדבר מורה הוא רה"י והוורק לתוכו חיוב ופירשו קרן זוית הסמוכה לרה"ר בית הסמוך לרה"ר וקרן אחד נכנס לרה"ר וקרן אחד יוצא מניי שהקרן היוצא מעכב מלעבור שם אלא דרך אלכסון ע"כ. ופ"י אבאר דשתיים ז"ל ופירוש נקמה שרות שלוק מוקפין מחיטע עשרה: ה איור כרמליה וכו'. (שם דף ז') והוספת עד פשרה דעד פשרה הוא דכ"א כרמליה מפי מ"י לא היא כרמליה וכו' כרמליה כבד הכרחי למעלה לשון רש"י ז"ל שכתב שהוא מלשון כרמל ויש פירשו מלשון ארמלה שר"ל אלמות שזה כפפה אלמנה שאין לה בעל ואין לה שלמות נדרים. ובידפולמי מני ר' הייח כרמליה כבמל דך מל לא לה ולא יבש אלא ציטויי רכבא אינה לא כרה"י ולא כרה"ר: ה לפיכך מעל פני החיים וכו'. מתלווק אמרליס כהוורק (שם ק"י) ופסק רבך חסדא ורכה בר רב הונא דסברי כרמליה משפח מיה משתיין ומיה ארעא סמיכתא היא וכן פסקו בהלכות משום דהוה מרי לגבי רב הונא דלגיני עלייהו החס:

ו הבור שבכרמליה וכו'. כספרי רבינו הרמב"ם שכתב בפרק החלה היה כחוב כך הבור שבכרמליה הרי הוא ככרמליה ואפי' עמוק מאה אמה ורחב ד' ומוסחא זו חדמנה לו לר"א ז"ל ולפיכך הגי' עליו דהוא עמוק י' ורחב ד' בכ"מ שיהיה רה"י גמור הוא והוורק מרה"ר לתוכו חיוב. וכבר שאלו חכמי לוג"ז דבר זה מרבינו והגי' להם שפירק מוסחאפו קי' הבור שבכרמליה הרי הוא ככרמליה אפילו עמוק מאה אמה אם אין בו ד' ופ"י ז"ל שאין לו לרבינו שלא יהא דיש במקום פסור כדון תריין שאין בו ד' על ד' ועמקו גנ' ועד שההסו שחכר לפיטו שהם מקום פסור וכי יהיה דיש המור משלם היה ברה"ר זו הקושיא הקשה עליו פ"י פ"ב ז"ל וז"ל: ר"ה שהיה עליה חקרה וכו'. כהוורק (שם ז"ל) אמר רב המעביר ד' אמות ברה"ר מקורה פסור לפי שאיש דומה לדגלי מדבב ומדקאמר פסור משמע אכל אסור כדון כרמליה וכן כשאין בו פ"י אמה אי אפשר לדון כרה"י שהרי איש מוקף מחיטע ולא כמקום פסור שהרי יש ברהבו יורח מד' על ד' ויחבול לפיט שאין זה מקום פסור א"כ כהכרה דיש ככרמליה וזה ששום. ובהשגחה א"ל ל"ל במקום *שאין רשות) הרבים קטוע בו ודכרוי כחומים ודכרוי רבינו פאטוים: אצטבא שנין העמודים כדון

טפחים ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר על כן. וכן חריין שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה או יתר על כן. וכן מקום שהוא מוקף ארבע מחיצות גובהן עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן אפילו יש בו כמה מילין אם הוקף לדירה כגון מדינה המוקפת חומה שדלתותיה נעלות בלילה ומבואות שיש להן שלשה כתלים ולחי ברוח רביעית. וכן חצר ודיר וסחר שהוקפו לדירה כולן רה"י גמורה הן: ז אפילו כלים כגון [א] ספינה או מגדל של עץ וכוורת וכיוצא בהן אם יש בהן ארבעה על ארבעה בגובה עשרה או יתר על זה הרי הן רה"י גמורה: ג עובי הכתלים של רה"י כרה"י. לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כל שכן. איור רה"י כרה"י עד לרקיע. אבל איור רשות הרבים אינו כרה"י אלא עד עשרה טפחים. ולמעלה מעשרה באיור רה"ר מקום פסור הוא: ד אי זו היא כרמליה תל שיש בו ארבעה על ארבעה או יתר על כן וגבהו משלשה ועד עשרה. שהכרמליה אינה תופשת אלא עד עשרה ואינה רחבה פחות מארבעה על ארבעה. וכן חריין שיש בו ארבעה על ארבעה או יתר על כן ועמוק משלשה עד עשרה. וכן מקום שהוקף בארבע מחיצות גובהן משלשה ועד עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן. וכן קרן [ב] זוית הסמוכה לרה"ר והוא המקום שמוקף שלש מחיצות והרוח הרביעית רה"ר כגון מבוי שאין לו לחי או קורה ברוח רביעית וכן הימים והבקעה בין בימות החמה בין בימות הגשמים כל אלו כרמליה הן: ה איור הכרמליה הרי הוא ככרמליה עד עשרה טפחים. ולמעלה מעשרה טפחים באיור הכרמליה הרי הוא מקום פסור. לפיכך מעל פני המים שבימים ושבתהרות עד עשרה טפחים כאיור כרמליה. ולמעלה מעשרה מקום פסור. אבל כל העומק המלאה מים הרי

השגת הראב"ד
*בור שבכרמליה הרי וכו'. א"ל כבתיחא זו הכעמח דמיטו פרק הוורק הוורק מן היס לסרטיא או מסרטיא לים פסור ר"ש אומר אם יש מקום עמוק עשרה ורחב ד' חיוב. הוא סבר מדפליג אה"ק מחלל דה"ק אכל כרמליה קאמר. ולא היא לא אמר פ"ק אלא צבור שנים דכוליה ים כרמליה הוא הואיל והמים נפיים על פיו אכל צור שביבשה ועל שפתו כרמליה רה"י גמורה היא משמעחא דפרק בכל מערבין גמט לין מסלמלין מוכה לים ולא מן היס לחוכה וכן פסיק שנים, ע"כ:

הוא כקרקע עבה: ו *בור שבכרמליה הרי הוא ככרמליה אפילו עמוק מאה אמה אם אין בו ארבעה. רה"ר שהיתה עליה [ג] תקרה או שאין ברחבה ט"ז אמה הרי היא ככרמליה. [ד] אצטבא שבין העמודים העומדים ברה"ר הרי היא ככרמליה. וצדי רה"ר ככרמליה. אבל בין העמודים הואיל ורבים דורסין ביניהן
א פור סימן עשה:
צבור אפילו עמוק מאה אמה ע"ש. ולא עוד אלא אפילו פלע שנים גבוה ד' ורחב ד' לין מסלמלין מוכה לים ולא מן היס לחוכה וכן פסיק שנים, ע"כ:
ככרמליה וזה ששום. ובהשגחה א"ל ל"ל במקום *שאין רשות) הרבים קטוע בו ודכרוי כחומים ודכרוי רבינו פאטוים: אצטבא שנין העמודים

הוא ככרמליה אפילו עמוק מאה אמה אם אין בו ארבעה. רה"ר שהיתה עליה [ג] תקרה או שאין ברחבה ט"ז אמה הרי היא ככרמליה. [ד] אצטבא שבין העמודים העומדים ברה"ר הרי היא ככרמליה. וצדי רה"ר ככרמליה. אבל בין העמודים הואיל ורבים דורסין ביניהן

הוא ככרמליה אפילו עמוק מאה אמה ע"ש. ולא עוד אלא אפילו פלע שנים גבוה ד' ורחב ד' לין מסלמלין מוכה לים ולא מן היס לחוכה וכן פסיק שנים, ע"כ:
ככרמליה וזה ששום. ובהשגחה א"ל ל"ל במקום *שאין רשות) הרבים קטוע בו ודכרוי כחומים ודכרוי רבינו פאטוים: אצטבא שנין העמודים

מגיד משנה
הנהרות מיימוניות
[ת] כל גנות כרב לגבי שמואל דאמר אין סוללין בה אלא ברא דחיצות להבירה מימ עשויות ע"כ: [ב] כי אמר רב דימי אמר ר"י לא נצרכה אלא לקרן זוית ע"כ: [ג] הוורק לפי שאין דומה לדגלי מדבב ע"כ: [ד] שאן דאמר אצטבא אבל בין העמודים כיון דיימנין יסי בת רבים ברה"ר דמי ע"ש ע"כ:

אויור רה"י עד מקום פסור. הכל פסק קמח דמנה (דף ז') : אבל כל עמוק וכו'. פ"ק הוורק: בור שבכרמליה הרי הוא ככרמליה ואפי' גבוה מאה אמה, ע"כ רוב הספרים סתמליים ציטוטי: ושאלו רבותינו חמתי לוינו מר"מ ז"ל בלשון זה היה לו לרבינו לפרש כי צבור שנים מייירי הואיל והמים נפיים על גבי דקסבר משת מיה משתיין ומיה ארעא סמיכתא היא ואם בכל כרמליה מייירי כגון בקעה היאך אפשר זה ויירינו רבינו ע"כ: והשיב להם לא אמרתי אלא צבור ששום שלש מחיטע שהרי ציטוס כרמליה כמו שביארנו שזו היא קרן הסמוכה לרה"ר וה"ס לנקטת כמו שאמרנו, אכל יראה לי מדניכוס שיש צבור שנים המכין נדרים וזו טעם הסבר צור שבכרמליה הרי הוא ככרמליה גס. ואולם משנה האמורה בעירובין גמט צבור אפילו עמוק. מאה אמה כ"ו פירוש ולקופה צבור העומד בכרמליה ותכניין לשנות למעלה אפשר להעמיד צבור שאין בו ד' וזה נחמין לשנות ברה"ר ואפשר להעמיד צבור שהיא רה"י ותכניין לשנות בכרמליה ויראה לי שצבור שאין בו ד' על ד' היא כהנהגה ולפיכך אמתיעין ואמר אפילו עמוק מאה אמה לא נחלק מן הכרמליה, אלא א"כ שנים בו ד' על ד' מה לי עמוק מאה אמה מה לי עמוק י' ספחים רה"י גמורה היא ולא היה מולה על דמתי שיעיל חוספת העומק כלום עד שיזיאו זה מלכנו ויאמר אפי' מאה אמה, וכן פירש רבינו נסים ז"ל ונשמע משנה זו כשאין בו ד' על ד' ע"כ פאטוים. וביניין דגבי אפילו מוכה הכי כין פנין דמי לי ליליאו ומה לי לתחא וכו': רה"ר עד כרמליה. פ"ק הוורק (דף ז') : אצטבא עד רה"י. פ"ק דבבב (דף ז') :

המשכן ולא ילפינו מהר הציט ועזרת נשים שהיה קל"ה אמות ועזרת ישראל קפ"ו אלא לפי שהעזרה חשיבה מוקפת לדירה שהיו שומרים זה כל הלילה מה שאין כן חצר המשכן וכמו שכתבו המוספים בדבור המתחיל שהוא צמירון הב' (פ"ג דף כ"ג.) ועיין לקמן ריש סימן ס"ג (צ"ח טעף א' ד"ה כל) א:

ב ומ"ש אב"ל עד סאתיים וסאתיים בכל"ל מותר לט"מ בתוכו ואפילו אין בו שומירה וכו'. שם פליגי תנאי במשנה רבי יהודה בן בבא אומר בית סאתיים מטלטלין בטובה ובלבד שהיא זה שומירה וכו' ורבי עקיבא אומר אפילו אין זה אמת מכל אלו מטלטלין והלכה כרבי עקיבא ופירשו המוספים (ד"ה ובלבד) לרבי יהודה בן בבא פחות מסאתיים נמי לרבי שומירה וכו' ולפיכך כתב רבינו דעד סאתיים וסאתיים בכלל מותר ואפילו אין בו שומירה לאפוקי מרבי יהודה בן בבא אצל בית מסאתיים אפילו משהו גם לרבי יהודה בן בבא לא שרי לטלטל אלא דוקא צפתה ולצפוף הוקף אצל שומירה לא מהני ודלא כמו שכתב בהגהות אשר"י וכן כתב בית יוסף: ומ"ש ובבבד שלא יהא ארכו יותר משנים ברחבו וכו'. כתב הרא"ש (פ"ג סי' ג) דוקא כשהוא יותר אמה וכן כתב בית יוסף וכן פסק בשולחן ערוך (פ"ג):

בתוכן אף על פי שמן התורה הוא רשות היחיד גמור והזורק מרשות הרבים לתוכו חייב חכמים אסרו לטלטל בתוכו יותר מארבע אמות אם הוא מסאתים ולמעלה אבל עד סאתים וסאתים בכלל מותר לטלטל בתוכו אפילו אין בו שומירה ולא [ס"א: היה לון] בית דירה כמו חצר המשכן שהיה בית סאתים ולא היה בו בית דירה אלא היקף של קלעים ושיעור בית סאתים הוא שיעור שבעים אמה וארבעה טפחים על שבעים אמה וארבעה טפחים לא שנא אם הוא מרובע או עגול או אריך וקטין ובלבד שלא יהא ארכו יותר משנים ברחבו כחצר המשכן שהיה אורך מאה אמה ורוחב חמשים אבל אם ארכו יותר משנים ברחבו אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות ואם הוקף לדירה אפילו יש בו מאה מילין שרי (א): ב ומה נקרא מוקף לדירה זה שכנה בו בית דירה או שפתח לו פתח מביתו ואחר כך הקיפו אבל אם הקיפו ואחר כך פתח לו פתח לא [ה] ואם היה מוקף שלא לשם דירה ורצוה להקיפו לדירה אין צריך לפרוץ כולו אלא יפרוץ בה פרצה

ומ"ש חכמים אסרו לטלטל בתוכו וכו'. משנה בפרק עושין ישראל קפ"ו אלא לפי שהעזרה חשיבה מוקפת לדירה שהיו שומרים זה כל הלילה מה שאין כן חצר המשכן וכמו שכתבו המוספים בדבור המתחיל שהוא צמירון הב' (פ"ג דף כ"ג.) ועיין לקמן ריש סימן ס"ג (צ"ח טעף א' ד"ה כל) א:

אמות אמר רב נתמן אם פתח לו פתח (י"ז ב) מותר לטלטל בכולו פתח מחירו ולא אמרן אלא שפתח ולצפוף הוקף אצל הוקף ולצפוף פתח לא ופירש רש"י רחצה שאחורי הנשים. ואין פתח הציט פתח לה היא מוקפת שלא לשם דירה ואי יותר מצית סאתיים הוא אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות: ומ"ש ואם היה מוקף שלא לשם דירה ורצוה להקיפו לדירה וכו'. גם זה שם עלה כ"ד (ע"ה) אמר רב נתמן אמר שמואל קרפף יותר מצית סאתיים שלא הוקף לדירה פורץ בו פרצה יותר מ' וגודרו ומעמידו על י' ודיו ופירש"י שלא הוקף לדירה. ואחר כך בנה אצלו דירה ואמרין לקמן הוקף שלא לדירה ולצפוף פתח לו פתח לדירת ביתו לא מהני: כ"ד הוא עושה פורץ פרצה יותר מ'. דהוי כמי שאין בו מחילות

המשכן ולא ילפינו מהר הציט ועזרת נשים שהיה קל"ה אמות ועזרת ישראל קפ"ו אלא לפי שהעזרה חשיבה מוקפת לדירה שהיו שומרים זה כל הלילה מה שאין כן חצר המשכן וכמו שכתבו המוספים בדבור המתחיל שהוא צמירון הב' (פ"ג דף כ"ג.) ועיין לקמן ריש סימן ס"ג (צ"ח טעף א' ד"ה כל) א:

אמות אמר רב נתמן אם פתח לו פתח (י"ז ב) מותר לטלטל בכולו פתח מחירו ולא אמרן אלא שפתח ולצפוף הוקף אצל הוקף ולצפוף פתח לא ופירש רש"י רחצה שאחורי הנשים. ואין פתח הציט פתח לה היא מוקפת שלא לשם דירה ואי יותר מצית סאתיים הוא אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות: ומ"ש ואם היה מוקף שלא לשם דירה ורצוה להקיפו לדירה וכו'. גם זה שם עלה כ"ד (ע"ה) אמר רב נתמן אמר שמואל קרפף יותר מצית סאתיים שלא הוקף לדירה פורץ בו פרצה יותר מ' וגודרו ומעמידו על י' ודיו ופירש"י שלא הוקף לדירה. ואחר כך בנה אצלו דירה ואמרין לקמן הוקף שלא לדירה ולצפוף פתח לו פתח לדירת ביתו לא מהני: כ"ד הוא עושה פורץ פרצה יותר מ'. דהוי כמי שאין בו מחילות

שנה (א) עיין לקמן סימן ת"א (ט"ט) סתם עיירות ומבצרים אי אמרינן שהם מוקפין לדירה:

הגהות והערות

שנה אן י"ע מה הכרח לישב זה הקושיא למשי"כ לפני"כ דהא י"ל דאנן ממשכן ילפינן דומיא דכל מלאכת שבת וי"ל דקשיא לבי"ח דמי"מ איך טילטלו בהר הבית ועו"ג זה יישב למשי"כ לפני"כ ומייתי ראייה מחירון ב' דחוס'. ברכי יוסף שו"ת ברכה. והא דמשמע מרש"י דף טו. דלא נחשב דירה שבע"כ גר שם דמשמע אף שיגור שם בבילה כונת רש"י שעי' שהולך בכל לילה לביתו מוכחא מילתא שבע"כ גר שם וכמבואר ברש"י דף ק שגדר הדבר שאין בו שומירה דמשמע דט"ל לרש"י כחוס'. תוס' שבת סק"א ועיין פמ"ג א"א א' וחז"א סימן ק"י ססק"ו ועיין בהאי ענינא דדירה בע"כ בערוך השולחן טע"ט ושרית חיים שאל ח"ב סימן כ"ו: [ב] גר"א חכמתו מדרגתי ר"א שיעורא ואמר אפילו אמה אחת ולא תני סתם דהוי שמעינן אפילו מעט יותר אין מטלטלין ע"כ דפחות מאמה מטלטלין אמנם לשון רא"ש וטור משמע שאף בפחות מאמה אין מטלטלין ובי"ח שהשוה רבינו ירוחם כרא"ש לא ידעתי מנין לו. נחלת צבי עיין הערה ג: א"נ דאיתו מדפריך אי הכי היינו רב יוסי והו"ל לומר פחות מאמה איכא בינייהו דלר"א דווקא אמה ומסתמית לשון ר"י משמע אף מעט וע"כ שאין סברא

לספור פחות מאמה. אחרונים: עיין פמ"ג א"א ג וכ"כ בח"י הגר"א וב"י בית מאיר ובספר ח"י הרמ"ו הביא מהמלחמות פ"ב בשם מוספתא להיפוך. אורחות חיים על אר"ח: [ג] ואנן לא מצאתי כרא"ש שכי"כ אלא כתב כל הנמי ואף הרמב"ם כתב לגמ' ולא דקדקו בדבריו. מאמר מרדכי סק"ב אמנם הדובר מפורש כרא"ש דף כד גבי גודר רובו ז"ל ומיהו איכא למימר וכו' פחות מר"ס ולמה וכו'. אחרונים. ומ"מ ל"ק על ב"י שכן דרכו בכמה מקומות להביא לפוסקים הפחות יודעים ולא בשם המפורסם. מאמר סי' קעט סק"ה משימה דכנה"ג י"ד סי' קל"ב הגהת ב"י אות כ"ה מיהו צ"ע אם כונת הב"ח לדברי הרא"ש האלו. עיין בה"ל סימן שני"ח ד"ה שמקום המחיצה ובחז"א סימן פח סק"ח: [ד] ופעמא דכן מצאו במשכן שבתחילה הקימו המשכן ואח"כ הקיפו לצורך דירה שכנה ש"מ ולא מיקרי אפילו דירה כל דהוא אלא דווקא באופן זה ומיניה נלמד דה"ה ליותר מבי"ס. תוס' שבת סק"ח בבבא דלדרי לבוש: [ה] ונראה ברור דכונת רמב"ם דהעיקר כונת הגודר והיינו בהק"ף לכונת דירה מהני אף שעוד לא פתח ולא בעינן פתח ולבסוף הוקף דהעיקר שיהיה היקף לשם דירה לאפוקי מחיצות שלא

היאך לא אמרו סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשות זהו רשות הרבים גמורה, והוא שיעברו שם ששים רבוא אי נמי ליתני בכרמלית ים ובקעה ואסתנית ומקום שאין בו ששים רבוא, וכי תימא במקומות קא מיירי באינשי לא מיירי, והא אתמר התם²⁶¹ ולתני נמי מדבר דתניא איזהו רשות הרבים סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין ומדבר, ותרצי' אמר אביי לא קשיא כאן בזמן שהיו ישראל במדבר כאן בזמן הזה, אלמא בדיירין נמי איירינן בברייתא. ועוד מדקא אמרי' מדבר בזמן שהיו ישראל שם הוי רשות הרבים ובזמן הזה כרמלית, מכלל דעיר ואיסטריטאות אע"פ שאין בהם ששים רבוא הווי רשות הרבים, כיון שהדרכי' כבושין ובני אדם עוברין בהם דטעמא דמדבר משום שאין שם דרך כבושה ולא מכוונת לילך בה לשום מקום, ודמי לבקעה שהיא רשות היחיד לשבת.

ור"ש עצמו כתב שם מדבר בזמן הזה אין מקום הלון לרבים דהולכי מדברות לא שכיחי. ומינה דדרכים ועיירות דשכיחי אע"ג דלא הוו תמן ששים רבוא. ושמא דעת הראשונים לומר

שהאיסטריא שהיא כבושה חוץ לעיירות והולכים ממנה מעיר לעיר וממדינה למדינה עד סוף כל העולם, אין מדקדיקין בה בעוברין עליה ששים רבוא, דהא דכ"ע הוא, אבל בתוך העיר אין שם רשות הרבים בלא ששים רבוא דתהוי כדגלי מדבר²⁶², וגם זה אינו מחזור.

ועוד מדקדיקין עליו בתוספות²⁶³, שהרי מדבר כפלי כפלים היו בו אנשים ונשים וטף וערב רב, והם מתרצים קושיא שלהם וז"ל כיון דממשכן גמרי' לכל מילי דשבת מן המנין שהוזכר בתורה ילפינן. ואין התירוץ נכון שהרי כתוב ויבאו האנשים על הגשים²⁶⁴. ועוד ליבעי ששים רבוא מבני עשרים ועד ששים²⁶⁵, וסוף דבר אין לנו אלא מה שמוזכר בתלמוד רשות הרבים שש עשרה אמה דגמרינן ממשכן, כדאיתא בפרק הזורק²⁶⁶ ושאינו מקורה כדאמרי' בפרק קמא דשבת²⁶⁷ אבל דוירין לא ילפינן, הילכך כל מבוי שמפולש בשני ראשין ומכוון²⁶⁸ עד חוץ למדינה²⁶⁹ ורחב שש עשרה אמה הוא רשות הרבים גמורה בכל עיירות ובכל כפרים שבעולם.

ומיהו לרבי יהודה דסבר שתי מחיצות

יחמיר ע"ש. 260 שבת ו, א. 261 שם ו, ב. 262 ולעיל הערה 257 הבאנו תירוץ הר"ן בשם הרא"ה על קושיא זו וכן לדעת הריטב"א והרי"ז וכבר עמד בזה המשכ"י דף קו, א ע"ב ב שהתכוון לקושיית רבינו ותירצה ע"פ הריטב"א ומשמע מזה דרבנו חולק על הריטב"א בדעת רש"י מדלא תירץ הכי וזה מתאים עם גירסת רבינו דלא גרס שווקים וכמ"ש. 263 עירובין ו, א ד"ה כיצד. 264 שמות לה פסוק כב, וכוונת רבינו בקושייתו נראה משום דבשבת צו, ב ילפינן הוצאה משום דכתיב ויעבירו קול במחנה משה היכן הוה יתיב במחנה לוייה ומחנה לוייה רה"ר הוה. קאמר להו לישאל לא תפיקו מרה"י דידכו לרה"ר שכתוב איש ואשה אל תעשו מלאכה ויכל העם מהביא והגירסא לפינוי דהיתה בשבת (אך ע"ש בתוס' בשם ר"ח דלא ילפינן רק דמיקרי מלאכה ומיירי בחול) ולפי גירסא דיון הקשה רבינו דכיון דמלאכת הוצאה ילפינן מהא דאסר משה להביא ונשים היו בכלל ההבאה כדאיתא ויבאו הנשים על האנשים. א"כ מסתבר דכיון שהיו נשים במחנה לוייה א"כ נקבע השיעור גם ע"י הנשים. וביותר נ"ל עפ"י דאיתא במשכ"י קכח, א בעצם המקור של רש"י דבעינן ששים רבוא היינו מסוגיא זו דהזורק וקראו דווקא למחנה לוייה רה"ר. ולא במחנה ישראל עצמו וכיון דמחנה לוייה היה ששים רבוא דכל ישראל מצויין אצל משה להביא נדבה ילפינן ממשכן דברה"ר בעי ששים רבוא כמחנה לוייה,

ע"ז הוקשה לרבינו דהא כיון דנשים נמי בכלל הבאה הן דכתיב ויבאו הנשים א"כ במחנה לוייה היתה יותר מס' ריבוא. ואמאי נקטינן בס' ריבוא רה"ר. וגם המשכ"י שם עמד בקושיא זו של רבינו ור"ל דנשים הביאו רק ביום ראשון ע"ש ובזה רצה ליישב דלא קשיא נמי מטף דלא היו בכלל הבאה. והביא שם סמ"ק דבאמת בעינן נשים וטף לפי ערך, ועיין בהערה הבאה. 265 לפמש"כ בהערה הקודמת בשם המשכנות יעקב ל"ק דבהבאת ליכא דין דווקא מכ' עד ס' ובכוונת רבינו צריכין לומר דהקשה מתורת ממה נפשך אי למדין מהבאה למחנה לוייה א"כ אף נשים בכלל. ואי דגמרינן ממספר הקבוע בתורה למנין בני ישראל א"כ דווקא מכ' עד ס' והבן, וצ"ע. 266 שבת צט, א. 267 שם ה, א. 268 מבואר מלשון רבינו דרה"ר עקומה לאו רה"ר דבעי דווקא מפולש ומכון וכן איתא ברש"י ו, א ד"ה ר"ה ושם ע"ב ד"ה ירושלים אף ברש"י מבואר הטעם דבעינן דומה לדגלי מדבר וכן הוא ברש"י כב, ב. אולם בריטב"א ובמאירי אף דמודים בגוף הדין לא הזכירו הטעם משום דבעינן דומה לדגלי מדבר, וכן נראה מרבינו דלא מטעם דומה לדגלי מדבר קאתינן עלה דהא רבינו כתב דרק לענין מקורה וט"ז אמה ילפינן ממשכן ולא לדבר אחר. ואי פירצה יתר מ' לאו דאורייתא כמו שתפס החזו"א ס' קיב ודלא כמשכ"י (ועיין היטב בדברי רבינו במלחמות כב, א מדכתב דאפילו בביקעין בו שתי

ת
מ
ל
כ
ל
ה
נ
א
ה
מ
ו
ל
ש

ו
ב
ד
ב
ר
ר
ה
ע
ה
ד
ב
פ
ר
ו
ז
ד
מ
ח
ז
ד
ה
ע
ה
נ
כ
ל
ל
ו
י
ל
ז
ז
ז

מדאורייתא כדאמרינן בפ"ק דמכילתין 270 אין לך רשות הרבים בתוך העיר ואפילו רחב כמה 270*, אלא סרטיא ומדבר וכיוצא בהן שאין לך מחיצה כלל, ואע"פ שאי אפשר שלא יהיו הרים ובקעות סביב להן כל שאין המחיצה נראית לעומדין באמצע ואין נכרת להם 271, אי נמי שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום אין בה תורת מחיצה 272, וה"נ משמע בפרק עושין פסין 273 גבי סולמא דצור ואוקיאנוס, ואם תשאל דרך שש עשרה אמה לרבי יהודה היכי משכחת לה, איתא בבקעה שדרך שש עשרה כבושה שם ובקעה מצד אחד

לדרך או משני צדדין לה, אי נמי חריץ שאינו עמוק עשרה וגדר שאינו גבוה עשרה וכל כיוצא בהו אבל במחיצות לא. וי"ל עוד שלא א"ר יהודה שתי מחיצות תורה אלא ברחב שש עשרה שדרך הרבים עוברת שם ואין הרבים נקבעין ועומדין שם, דגמר ממדבר דליכא מחיצות, אבל פלטיא גדולה של עיר רחבה הרבה 274 שהרבים מתקבצים שם לשוק והיא רחבה של עיר כיון שהרבים קבועים ועומדים שם כל היום זהו רשות הרבים גמורה 275, ויש אומרים 276 רשות הרבים דל"ר יהודה בתוך העיר, כגון דאתו רבים ומבטלי

וערב כנגד הפרוץ לא הוה רה"ר לרבי יהודה כי אם בפלטיא רחב ט"ז על ט"ז משמע דבאמת שאית ליה דיתר מ"י לאו דאורייתא והבן) כל שהוא עומ"ר א"כ בכל רה"ר עקומה הרי יש בה ג' מחיצות ולא הוה רה"ר מדינה, מיהו לכאורה צריכין למימר בזה אתי רבים ומבטלי מחיצה, עיין בסוגיאון כב, א, אולם הרשב"א עצמו הביא רה"ר עקומה אין חייבין עליו ול"א בכה"ג אתי רבים ומבטלי מחיצה מש"ס ו, א דבמבוי עקום מהני צה"פ ולא בעי ולתות דאף דאוקומה בבקי ביה רבים ואכמ"ל. ועיין במשכ"י קמא, ב דרצה לפרש דרה"ר עקומה אין חייבין עליו והוה פלוגתא ר"י ור"ל בירושלמי פ"ה ה"ה ודעתו דהוה רה"ר, וברשב"א בחידושי ובהע"ק שער ב ובמאירי וריטב"א הזכירו דבעינן נמי פתחים מכוונים זה כנגד זה, ועיין בהרא"ש פ"ק וברי"ד ורבינו ירוחם אף הזכירו מפולש משער לשער לא הזכירו דבעינן פתחים מכוונים זה לזה, אולם הבי"ד דייק מהטור סי' שמה וכן הוא במג"א סי' דבעינן פתחים מכוונים זה כנגד זה, ולכאורה זה שייך רק לאלה שלומדים דבעינן דומיא דגלי מדבר ולא לדעת רבינו, וצ"ע, ועיין לקמן הערה 207. 269 צ"ע בכונתו ואולי מיירי במקום שיש בתים מב' צידי מבוי כל הדרך, וחוז' למדינה היינו מקום שאין לו מחיצות כלל. 270 יב, ב. 270* מיהו דעת הריטב"א ו, א ד"ה כיצד יב, ב ד"ה עושה וכן כב, א ד"ה רומי דרב יהודה מודה ברחב ט"ז אמה דב' מחיצות לאו דאורייתא. 271 הריטב"א כב, ב ד"ה דהא מקיף מביא בשם רבינו הגדול (דהיינו כנוי לרמב"ן וכמה יהא שיעור אותו יותר מבית סאתים שהוקף אפילו שלא לדירה דהיינו כל שרואה עצמו תוך המחיצות, וע"ש ברשב"א דמסתפק מהו שיעור יותר מבית סאתים שחשוב מחיצה, ובחידושי הר"ן שם וז"ל: שבאינה מקום שיעמוד באותו היקף רואה המחיצות הצריכות לו מן התורה, ובתוס' שם ד"ה דילמא מבואר דמחיצות העשויות בידי אדם ליכא שיעור כלל ובעשויות בידי שמים אמרינן אתי רבים ומבטלי מחיצתה, ועיין בבה"ל סי' שמו ס"א שהביא דברי רבינו ור"ל שלדינא מודה לתוס' דלא מיירי אלא

במחיצות בידי שמים שהם הרים וגבעות. אבל בקרפף מודה, ודלא כהריטב"א והר"ן, ומלשון הרמב"ם פ"א מהל' עירובין ה"א אפילו מדינה משמע נמי כפסק הבה"ל וכן לשון הטור סי' שמח אפילו כמה מילין והיה לו להביאם וצ"ע. 272 או דכוונת רבינו לרבי יהודה דווקא דאית ליה בפסטי ביראות אתי רבים ומבטלי בשם ד' מחיצות, או כדעת התוספות שם כב, ב שהבאנו לעיל דבאינו עשוי בידי אדם מודו רבנן. 273 כב, ב גם לפי תירוץ ראשון של רבינו דבעינן ניכרת אתיא שפיר הסוגיא שם וכמבואר בהריטב"א וק"ל. 274 מלשון רבינו נראה דפלטיא היינו רחבה יותר מט"ז אמה, וכן אפילו כנגד ב' המחיצות, אולם עיין במלחמות כב, א דמיירי היכי דאיכא בקיעה שתי וערב וז"ל: וכנגד העומד מכאן ומכאן אינו נעשה רה"ר לעולם וכו'. אבל "כנגד הפרוץ" אם יש בו פלטיא רחב ט"ז אמה על ט"ז אמה אפשר שחייבין עליו אע"פ (שאינן) תוך המבואות מכאן ומכאן אינו רה"ר מפני שתי מחיצות שלהן וזהו פלטיא גדולה האמורה בכל מקום, ולכאורה סתרי דבריו אהדדי, וצ"ע ועיין בהערה הבאה. 275 מדברי רבינו מבואר שדין רה"ר של פלטיא חלוק מדין רה"ר של סרטיא ובפלטיא אפילו בבי' מחיצות לרבי יהודה חשוב רה"ר והשתא מוכן מה שכתב עה"ק שער ג אות א דבפלטיא לא מהני מחיצות המדינה נעולות ותמהו עליו המשכ"י והחכ"צ ורצו לומר דדווקא ראויות לנעול אבל נעולות מועיל והלשון לאו דווקא ועיין במאירי שבת ו, א ד"ה אינוהי דהביא בשם גדולי הצרפתים וגדולי הדור דירושלים שדלתותיה נעולות בלילה הוה רה"י היינו חוץ מפלטיות שבה, מיהו ביאר דכשיש דלתות לפלטיא עצמה מהני, ויכול להיות דזה נמי דעת רבינו הכא, אך לפי דברי רבינו במלחמות דלא חשוב רה"ר בפלטיא לרבי יהודה כי אם כנגד הפרוץ בוודאי מהני מדינה שדלתותיה נעולות גם לענין הפלטיא שבה, ולא חששו הפוסקים לדעה זו. 276 נראה דכוונת רבינו להר"ה דמשמע ממנו דבבוקעין שתי וערב אף בתוך המחיצות חשוב רה"ר וכתב עליו רבינו במלחמות אין דבריו בזה נכוונים וכו' שאין הדברים מבטלים אלא מחיצה

תר
ים
ורף
יה
יר
זוי
רי
טף
ל
נין
רי
עי
ורף
ות
כן,
רה
לא
זין
רה
ות
אה
תר
גם
זים
לא
ק
ה.
קב
נת
אי
אי
כ
א.
ר
תא
אף
כ
אף
ינן
מה
נין
אי
א
ינו
תי

בן ברוקא אומר דר"י בן ברוקא ס"ל למודל קאמר לעולם המוגה ע"י הר"ר לידן דקיי"ל הלכתי ודגם מטעם שכחתי ליה ביה וקיי"ל ג"כ מודל קאמר דר"ב"ז זרועי דאפשר דס"ל זמני"ס ז"ל במשנתו ושמ העבל דלורייתא העבל דרבנן ואפילו דעעמו משום פגם כוונ: אף היורש. כי אשתו דהא מיהא ז"ל:

העבל דמי השדה

זר תחת השבט זמו. ושאר הנזכר שלמים. ואם נעל ל מקוס: בפני רבנן דלא ליפרשו משום חקלה, להקריבה, וזרין וחפול זה מום, אז שמא ישחטנה

נו הקרבה ש"מ י"ב צ"ו מהלכות א אמור רבנן דלא ועוד דאין איסור דסקלים. ובגמרא זן מלוה להסתחף

שהוא נוהג בפני אבל משום חקלה שמא לא יהא שמ

זו פריך לימא ממני יא וכו' ומשני אפילו נעלה מעשר בהמה צמ"ל ליאכל במומו

ב וקיי"ל דאינו נוהג לכלנו קודם שיומם:

מיניו אלו שום כלאים משני ואין הוא בקורר רחלים ע"ש ולא נקטו ועיסן מולידין זו מיהא גלאים למה דליהא כאן על מה שכבר פירשו כן

כלל מום: אב"ל לא במוקדשין. כגון קדשים קלים דאיכא למאן דלמיר ממון בעלים ויניהו סלקא דעתך אמירה ליעשר, קמשמע לן והיה קודש אמר רחמנא, ולא שכבר קדוש: בכבשים ועזים. כלומר ונוהג נכבשים ועזים: ומתעשרין מזה ע"ל זה. מדרבי רחמנא ולאן דמשמע כל לאן חשיב ליה לענין מעשר: בחדש. שולדו לאחר ראש חודש אלול: ואין מתעשרין מזה ע"ל זה. מן החדש על הישן ומן הישן על החדש. דכמיז (דכריס יד) עשר תעשר, בשמי מעשרות הכמוז מדרב, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, מה מעשר דגן מחדש על הישן לא, דהא כמיז (שם) שנה שנה, דמשמע ולא משנה זו על שנה אחרת, אף מעשר בהמה מחדש על הישן לא: ב כמ"ל דרב בהמה רועה. כמו שיכולות להסתמר ברועה אחד כשהבהמות רועות מתרחקות זו מוזה. והיינו ששה עשר מיל, דבהכי שלטא עינא דרועה. ואם יש לו חמש בהמות נכפר זה ותמש נכפר אחר רחוק זה מזה ששה עשר מיל, מתיאן לתוך דיר אחד ומעשרין. ואם רחוקות יותר, פטורות. דלמיר קרא (ירמיה ג) תעבורנה הלאן על ידי מונה, משמע אם יכולות להמנות ברועה אחד מקרי לאן ומעבורנה תחת השבט להמעשר, ואי לא לא: שלשים ושנים מיל אינו מצטרפין. משום דנעני למחני בסמון

עם הנכרי כו' קודם שיכל לאויר העולם. כדי לפטרו מן הזכורה וכדמסיק בטור ס"ו ש"ך: ומתעשרין מזה ע"ל זה. כמז הר"ב מדרבי רחמנא ולאן דמשמע כל לאן מין אחד. ששניהם נקראים שה. הרמב"ם פ"ו מה"ב. וכדכחז הר"ב בפ"ק משנה ד': [בחדש. פי' הר"ב שולדו אחד כ"ח אלול. שהו"ל ר"ה למעשר בהמה עינין במשנה ה': ואין מתעשרין בו. כמז הר"ב מה מעשר דגן כו' דהא כמיז שנה שנה שכן נלמיר (שם י"ד) תבואת זרעך היוכלת השדה שנה שנה. וכן הוא בסוגיא [דף ל"ג ע"ג] ולעיל ברפ"ק דר"ה לא דקדק הר"ב בזה. וכמזו הסוס' [דף ל"ג ע"ג]. דהכא אחי הקיסא ומפיקו מק"ו ולעיל בפ"ה מ"ב אמרין אפכא. הכא לא ממוקס הקיסא דאף על גב דלר"י בר"י נפרקין משנה ז'. מתוקס בניטל באומד כו'. עיקר הקיסא דשנה שנה לא ממוקמא: ב שלשים ושנים מיל. פי' הר"ב ששם הארבעים רחוקות כו'. אין האמצעי מנרפן. כלומר. אע"פ שיש אמצעי. כגון הרועה ע"מנו. או כליו של רועה. אין מנרפן. שאין מנרפן אלף עדר. הרמב"ם שם. ומיניהו מלי דכתב

בחקלין אכל לא במקדשין. ונוהג בבקר ובצאן, ואינן מתעשרים מזה על זה. בכבשים ובכבשאים, ובתעשרין מזה על זה. פה"ה. מזה אם נמשכ"ז והוא. בזה אין מתעשרין. נכ"י ק' ומשכ"ז אינן. הכבשים והעזים. נכ"י ק' ומשכ"ז אינן. כבשים ועזים. שלש יתעשרו. נמשכ"ז שלא יהו מתעשרין. (ת"ל) וצאן משמע כל צאן אחד. נכ"י ליתא כ"ו. נד"י ונכ"י. וצאן כל משמע צאן אחד. וכן נד"י ריחל ופלאה יהא. מלאכ"ש ב בוכמה יהא. נד"י ריחל ופלאה יהא. היה בין נמשכ"ז היו. וכן נסמון.

ציונים
ב מעשר בהמה מצטרף בו. נ"ד ע"ב מ"י פ"ו מה"ל צבוחות ה"ב פ"ב ע"ב ע"ג ר"ו:
שינויי נוסחאות
פ"ט א ונוהג בבקר ובצאן. נכ"י ק' ונוהג בצאן ובבקר. ואינן מתעשרים. נמשכ"ז ואין. מה אם נמשכ"ז ומה. בזה אין מתעשרין. נכ"י ק' ומשכ"ז אינן. הכבשים והעזים. נכ"י ק' ומשכ"ז אינן. כבשים ועזים. שלש יתעשרו. נמשכ"ז שלא יהו מתעשרין. (ת"ל) וצאן משמע כל צאן אחד. נכ"י ליתא כ"ו. נד"י ונכ"י. וצאן כל משמע צאן אחד. וכן נד"י ריחל ופלאה יהא. מלאכ"ש ב בוכמה יהא. נד"י ריחל ופלאה יהא. היה בין נמשכ"ז היו. וכן נסמון.

תוס' רע"א
פ"ט א [ואת לון במשנה משמע כל צאן אחד. היינו דלא לכתוב בקר וצאן ולכתוב וכל מעשר בהמה והוי ידענן מזה על זה מק"ו וחדש וישן. אע"כ דבא לרבות דכל צאן אחד. והא דאין מתעשרין בבקר על צאן ולא אמרי' בקר וצאן דבא לרבות ולעיר דהכל אחד (ואי מק"ו וחדש וישן נמא דכבשים ועזים ויכוחו) דלענין זה יליפין מהקיסא דמעשר דגן. דאין מעשרין מזה על זה. גמרא: [את לון] ואלן תרי"ט ד"ה ואלן מעשרין. ומפיק מק"ו. דהא יש ללמוד בק"ו אין כבשים ועזים יהיו כלאים זה בזה מעשרין מזה על זה חדש וישן דאין כלאים לא כ"ש דמעשרין מזה על זה:

תפארת יעקב
פ"ט י"ב ואלן מעשר בהמה דגן אינו מחדש אישן כו' אף מעשר בהמה בו. ועי' במחלוקת הגאון ר"י מפראג על הלכות י"ט לרמב"ם מ"ש מה שכתבו הסוס' דהא דלמיר דלכ"ע היה מעשר חריב אלפי עגלי כשתא היינו דלפטרופוס היה מעשר. והקשה הא אמרין אפטורופוסין תורמין ומעשרין לאלול אבל לא להית, ומירן דשאני מע"ב לזרין לתרום כל שנה ושנה דאין תורמין מן הישן על החדש. וממיה דהא מעשר ויבוא לעשר משנה לתנחתה.

ר' דהא ח"י ר"א טנרידזין בענין הפרוט.

פירוש המשניות להרמב"ם

וכמו שמעשר דגן אין מעשרין מן הישן על חדש ולא מן החדש על הישן לפי שנאמר היוצא השדה שנה שנה כך מעשר בהמה לא יהא אלא שנה שנה ר"ל אין מעשרין משנה לחדש: ב מעשר בהמה מצטרף כמ"ל דרב בהמה רועה כו'. מה שאמר אם היו בין שני העדרים שלשים ושנים מלאכת שלמה

ז"ל הגיה כן וכמזן מן המלאכה הגורסא כל משמע לאן אחד וכן נ"ל עיקר ור"ס כל משמעות של לאן הוא אחד למעשר והרי כבשים ועזים כולם נקראים לאן ועל כן מתעשר מזה על זה ע"כ. ובספר יראים ס"י ח"א נראה דגריס כל הנשמע לאן אחד ופי' כל הנקרא לאן דבר אחד ע"כ. ואיחיה נמורת כהנים פירשתי פירשתי י"ב: ב מצטרף כמ"ל דרב בהמה רועה. כפי שיעור שהבהמה מתרחקת והולכת כשהיא רועה דהיינו ע"ו מילין ל"א כפי מה שהבהמות רחוקות זו מזו ויכולות להסתמר ברועה אחד והיינו ע"ו מילין רש"י ז"ל ופי' ראשון נראה דגרסין רועה העין פתוחה.

י כ י נ

ג אפילו בשלמים דממון בעלים הוא. אין חל שם מעשר עליו. מדכבר קדוש: ד מכבשים על עזים או אפכא: ה שולדו מראש חודש אלול ואילך: ו שולדו קודם ר"ח אלול: ז מדהוקש למעשר דגן שאינו מתעשר משנה על החדש: ח ואל"ל לומר ק"ו אפכא מכבשים ועזים על חדש וישן. מדכמיז עשר מעשר דהיינו צ' מעשרות. של דגן ושל בהמה דהוקשו אהדדי. מה מעשר דגן אינו דגן נמי אין תורמין מן הישן על החדש. ולדרבנא מע"ב יליפין ממעשר דגן. ואפשר דכוונתו דמע"ב דנע"ה הם יוכלו להתערב ולא נע להירס אכ"כ מאיזה שנה הם

תפארת ישראל

מחדש אישן. מדכמיז גביה שנה שנה. אף מעשר בהמה כן. והא דלא מייחתי תנא דין ק"ו והך ילפוחא. היינו מדבעי לאשמעינן קולא דר"י. אי"נ משום דילפוחא דכל לאן אחד אינו פשוט כל כך כילפוחא דהיקש דעשר מעשר: ט כדו מרסק שהיו הבהמות כשהולכים ורועים יכולים להסתמר כולם מרועה א': י דעד הכא שלטת עין הרועה כשהוא עומד באמצע ה"ט ויכל להשיג לכלן דגן נמי אין תורמין מן הישן על החדש. ולדרבנא מע"ב יליפין ממעשר דגן. ואפשר דכוונתו דמע"ב דנע"ה הם יוכלו להתערב ולא נע להירס אכ"כ מאיזה שנה הם

אגרות או"ח משה רמא

גם במאנהעטן שהוא עיר שבאין ממקומות הרבה שא"א שם לתקן וגם סמוכים לה בתוך התחום מקומות שלא יוכלו לתקן אין לתקן ולא לערב גם במאנהעטן כדי שיהיו אסורים גם במאנהעטן ולא יבואו לטלטל גם במקומות שאי אפשר לתקן. ונמצא שאף לדידהו משמע שאין לתקן להתיר במאנהעטן אף אם יכולין לתקן.

ענף ו

והנה יש עוד שיטת הריטב"א בשם הרמב"ן שאיכא שעור בגודל רה"י במשך האורך והרוחב שהוא כל שאין המחיצות נראות לעומד באמצע. אך למה שרוצה המ"ב סי' שמ"ו סעי' ג' בבאור הלכה לפרש דברי הרמב"ן שהוא רק במחיצות שלא נעשו בידי אדם ליכא חשש זה. אבל הא ברשב"א בדף כ"ב מפורש שיש שעור לגודל רה"י וא"כ הוא גם במחיצות שנעשו בידי אדם וכן משמע שהריטב"א מפרש כן ברמב"ן. אך מסתבר לע"ד שיש בזה שעור ידוע מגמ' בכורות דף נ"ד שמע"ב מצטרף כמלא רגל בהמה רועה וכמה הוא רגל בהמה רועה ט"ז מיל ומפרש בגמ' דקים להו לרבנן דשיתסר מילי קא שלטא ביה עינא דרועה עיי"ש וא"כ מש"כ הרמב"ן שיהיה ניכר לעומד באמצע הוא ל"ב מיל ושטח כזה אולי ליכא במאנהעטן וא"כ הוא רה"י גם לשיטה זו ואף שלא נראו המחיצות מצד הבתים מסתבר שלא יתבטל בזה הרה"י שנעשה מהמחיצות. ואף שהרשב"א משמע דלא מפרש שעור שנראין דלכן אסיק בצ"ע כמה הוא השעור אין ספק מוציא מידי פשיטותא דרמב"ן וריטב"א שהוא בשעור שנראין. אבל הריטב"א לא הזכיר לשון לעומד באמצע רק לשון תוך המחיצות משמע שאף בעומד אצל המחיצות מצד אחד צריך שיראה צד השני וא"כ הם רק ט"ז מיל וכדי שלא יהיה סתירה מלשון הריטב"א בשם הרמב"ן ללשון הנמצא בחדושי הרמב"ן גופיה מסתבר שכן מפרש הריטב"א לשון שעומד באמצע שכתב הרמב"ן שכוונתו רק לתוך המחיצות ולא דוקא באמצע ממש אלא שכל תוך המחיצות קרא לשון באמצע. אבל אפשר שבאמצע דוקא שהם ל"ב מיל וכן הא מסתבר דכיון דלעומדין באמצע נראין המחיצות יש להחשיב להו מקום בין המחיצות לרה"י וממילא גם לכו"ע הוא רה"י דאין שייך להתחלק בדיניו לאלו מלאו ולכן אף שסתם הריטב"א וכתב לשון תוך המחיצות כוונתו לעומדין באמצע ולא כתב בפירוש משום שמוכן זה מאליו. ולכן אם ליכא ל"ב מיל הוא רה"י גם לשיטה זו. אבל אם איכא ל"ב מיל יש אולי לחוש גם לשיטה זו ביש סי' רבוא בעיר ובוה לא שייך

שנהגו להקל שלא כשיטה זו מתרי טעמי חדא שלא היו בעיירות שלנו סי' רבוא ועוד שלא היתה עיר של ל"ב מיל וממילא יש לחוש גם לשיטה זו. ועיין במ"ב סי' שס"ג בשער הציון אות צ"ד שהביא מס' גאון יעקב שהסכים לשיטה זו. ולמה שבארתי שהוא שעור ל"ב מיל נמצא שאלף כורים הוא הרבה פחות ויהיה רה"י אף לשיטה זו ונצטרך לפרש בלשון התוס' בדף כ"ב שנקטו הגוזמא וה"ה לאלף כורים דמה שעור יהיה עיי"ש שהוא מחמת שלא אסקי אדעתייהו שעור דמחיצות נראין לכן גם אלף כורין הוא הגוזמא לפרש מזה שאפילו שעור היותר גדול הוא רה"י אבל הרמב"ן והריטב"א שסברי שעור דנראין המחיצות אין מאלף כורין שום הוכחה שאין לזה שעור דאלף כורין ויותר מזה עד ל"ב מיל הוא רה"י ורק יותר מל"ב מיל אינו רה"י.

ומה שרוצה כתר"ה לומר שאולי אין להכניס בחשבון הסי' רבוא את הנכרים ולא הנשים וטף הנה בתוס' עירובין דף ו' מפורש שלא גמרינן אלא מלתא דכתיבא במספרם. וזה מוכרח דאל"כ ליכא שעור מבורר נהי שמצד הנשים וטף יש לשער אבל מערב רב ליכא לשער דלא ידוע כמה היו. ועיין במכילתא שלר' ישמעאל היו ק"כ רבוא שהם כפלים מס' רבו ולר"ע מאתים וארבעים רבוא שהם ד' פעמים סי' רבוא. ולר' נתן לגירסת הגר"א היו ש"ס רבוא שהם ששה פעמים סי' רבוא ולכל מאן דאמר לא נאמר זה מפורש בתורה ולא מסתבר שיהיה הדין הנאמר בתורה בלא קצבה. אך אפשר דכוונת התוספות שמלתא דכתיבא במספרם עושה זה לבד רה"ר אבל עכ"פ גמרינן שיהיו סי' רבוא מישראל וזכרים מבני עשרים ומעלה דוקא ויהיה רה"ר בין אם הם עצמן שם בין אם יש גם נכרים ונשים וטף שלא יחשבו אותם. אבל לבד שלא מסתבר כן ודי לן למילף רק החדוש שהוזכר בראשונים דצריך מספר סי' רבוא. הנה בלשון מהר"מ שבמדרכי ר"פ הדר כתב על היהודים היחידים הדרים בכרכים המוקפין מחיצות שמצריך הר"י שיהיו דלתותיהן נעולות שא"צ זה לדידן דלית לן רה"ר שכוונתו משום דלית לן כרכים הבוקעין שם סי' רבוא שזהו הטעם שליתא לדידן רה"ר והא בעיר כוז שכולה של עכו"ם אף בזמן שהיו הערים גדולות ביותר נמי לא היה רה"ר כיון שאין דרים שם ישראלים א"כ משמע דבכל סי' רבוא אף נכרים נמי הוא רה"ר וא"כ גם נשים ופחותים מבני עשרים מצטרפים לסך סי' רבוא לעשות רה"ר. והטעם פשוט שאין שייך למילף שיהיו דוקא ישראלים וזכרים וגדולים אף שבדגלי מדבר היו כן דהא ילפינן מכל אבות גם דברים הדומים להאבות שהיו במשכן

Geography

Manhattan Island is bound by the Hudson River to the west and the East River to the east. To the north, the Harlem River divides Manhattan from The Bronx and the mainland United States. The borough of Manhattan includes both Manhattan Island and several small islands, including Randall's Island, Ward's Island, and Roosevelt Island to the east, and Governors Island to the south in New York Harbor. Manhattan Island is 22.7 square miles (58.8 km²) in area, 13.4 miles (21.6 km) long and 2.3 miles (3.7 km) wide, at its widest (near 14th Street).^[22] New York County as a whole covers a total area of 33.77 square miles (87.46 km²), of which 22.96 square miles (59.47 km²) are land and 10.81 square miles (28.00 km²) are water.^[1]

One Manhattan neighborhood is actually contiguous with The Bronx. Marble Hill at one time was part of Manhattan Island, but the Harlem River Ship Canal, dug in 1895 to improve navigation on the Harlem River, separated it from the remainder of Manhattan.^[23] Eventually the part of the original Harlem River channel separating Marble Hill from The Bronx was filled in, and Marble Hill became part of the mainland.

Marble Hill is one example of how Manhattan's land has been considerably altered by human intervention. The borough has seen substantial land reclamation along its waterfronts since Dutch colonial times. Reclamation is most notable in Lower Manhattan with modern developments such as Battery Park City, created from land excavated during the construction of the World Trade Center. Much of the natural variations in topography have been evened out.

Manhattan is loosely divided into downtown, midtown, and uptown regions, with Fifth Avenue demarcating Manhattan's east and west sides.

Manhattan is connected by a bridge and tunnels to New Jersey to the west, and to three New York City boroughs—the Bronx to the northeast and Brooklyn and Queens on Long Island to the east and south. Its only direct connection with the fifth New York City borough is the Staten Island Ferry across New York Harbor, which is free of charge. The ferry terminal is located at Battery Park at its southern tip. It is possible to travel to Staten Island via Brooklyn, using one of Brooklyn's bridges, the Verrazano-Narrows Bridge.

Central Park is visible in the center of this satellite image. Manhattan is bounded by the Hudson River to the west and East River to the east.

דברי

תיקון עירובין במנהטן - סימן יב

מנחם

אינה אוסרת, אבל אסור לטעול מתוכה או לתוכה, ודין זה אפילו בעיר מוקפת חומה ועירבו ונשתתפו יחד ונתנו צבית ולא צביהכ"ג אסורים להכניס ולהוציא לביהכ"ג. וכן הדין אם לא עירבו והוציאו כלים ע"י עכו"ם או ע"י מלבוש אסורים הכלים לטעול צביהכ"ג אלא ד' חמות וכמ"ש המהרי"ל. זה חורף דבריו. ונ"ע, שהרי לפי דעה לא מלאנו ידינו ורגלנו בכל הערים הגדולות, שיש להם הרבה צתי כנסיות ונהגו העם להוציא ולהכניס אע"פ שאין עירוב צביהכ"ג. שוב ראיתי באור שמה עירובין פ"ב העיר כן על "אזן העוזר" וכח צבאר עפ"י מה שהמה צשו"ת חכם זבי על מה שנהגו בהמצורג להניח עירוב בכל צתי כנסיות.

אמנם, השאלה במקומה עומדת: למה בכל הערים הגדולות לא חששו לזה? ולפענ"ד דברי המג"א שרירוס וקיימים. ומה שכתוב בשבלי הלקט בשם השו"ת הגאונים בקיור, מפורשים הדברים בשם רב נטרונאי גאון צשו"ת גאוני מרח ומערב סי' לז, ששם צביהכ"ג אין לריך לערב להכניס ולהוציא לחוכו ומחוכו. וכן מצוה בספר העתים בשם רב שרירא גאון.

ומה שכתב צ"אזן העוזר": "צביהכ"ג דידן שקונים המקומות המקומות הוי מכלל נכסיו", ראה נדרים מה, א, ובראשונים וצ"י יו"ד סי' רכ"ד (ובמחירי נדרים שם מצוה שתי שיטות של ראשונים), צביהכ"ג שיש בו מקומות קבועים לכל אחד מהמחפלים אם יכולים לאסור על אחרים את מקומן וצביהכ"ג שאין מקומות קבועים כתב הצ"י שם, שהראש"ד וכל חכמי דורו פסקו שאין אדם יכול לאסור חלקו שבצית הכנסת. אמנם לענין עירוב אין כ"מ כמו שצ"אזר צ"חזון איש", שם, שלא נתקן דין עירובי חלרות על רשויות צעלים של קנין אלא על רשויות דורין וצדליכא דורין אין אוסרין].

ובעיקר החששות שהזכרנו, יש להעיר ממה שכתב צשו"ת שבות ועקב ח"א סי' ז: "ובפרטות דדין זה שיאסר הוא מעטם גזירה שלא ילמוד ממעשיו, וזה ודאי לא שייך באומות בזמן הזה ולהם נתונה הארץ והמקום אך אללנו ומפוזרים ציונים, וכל אחד ואחד מנפח ומחכה לשכון אללם כדי להמליח מזונות ופרנסת אנשי ציתו ודאי דאין להחמיר כלל" וכן כתב צ"בית מאיר" או"ת, סי' שפד, סי"ב: "ענה

צמדיותיו... ממש לא מתקיימת כלל תקנת חכמים ועם כל האסורים ע"כ שכוח דדיורי ישראל עם העכו"ם צמצוי וצחירות ה"א אפשר לומר דהוי כמו ספינה ומוחר לערב בלא שכירות. אמנם, חלילה לי להקל צמקום שכל הפוסקים סותמים ומתממרים וצודאי ראוי לנהוג לשכור בכל מקום, אלא בשעת הדחק... עוב יותר לערב מכל מקום בלא שכירות משלא לערב כלל ולנהג צאיסור עלטול דממש קרוב לודאי שרוב המון עוברים ומטלטלים צלי עירוב כלל".

לפי המצוה לעיל נראה, שעל פי הלכה אין מקום לחדש גזירות מעטמנו. וודאי צצעל"נפש הרואים להחמיר על עמנם ללאה לכל הדיעות, מצוה עליהם צרכה. כו"ש צ"חרדים" שמי שמתרחק מ"שע שיערי היתר צצביל שער אחד של איסור מקיים המקרא, וצחרת צחיים. אבל מה שנגע לקבל כבר הביא הרמ"א צשו"ת סי' נד צצעין זה מירושלמי נדרים פ"ע ה"א לא דייך מה שאסרה לך החורב וכו'. וכבר נתצאר לעיל, שיש חיוב על מורי הוראות צישראל לדאוג שכל הקהל לא יחללו את השבת.

סימן יג

ביאור שיטת הרמב"ן, שאם אין המחיצה נראית לעומדים באמצע אינה מחיצה

ד וראיתי לכ"ה צספרו סי' קלט, ענף ו, מצוה דברי הרמב"ן → עירובין סז, שאם אין המחיצה נראית לעומדין צאמלע אין צה חורח מחיצה, וכחצ לפרש ששיעור הוא כפי שאמרו צצכורות נד, צ: וקיס לכו לרצנן דשיתסר מילי קא שלטת ציה עינא דרועה. ולומד מכאן שעד ששה עשר מיל הוא שיעור ראהי של אדם, ועל יסוד זה כתב לחדש הלכה, צעיר שרצבה ל"צ מיל הרי העומד צאמלע יכול לראות את המחילות וצוהי שנקרחת רכ"י לרמב"ן, ואם רצבה יותר — לא.

והנה מתחלה אכתוב לו מה שכתבתי לצרר שיטה זו: לשוננו של הרמב"ן עירובין, שם, כך היא: "ומיחו לרבי יכודה דסכר שחי מחילות דאורייתא, כדאמרין פ"ק

בכך כלום, אבל ודאי אי אית בה בית דירה לחון דצריך ביה ריפתא צריך חון למתן ערוב, דכי קא יהיב על דירתיה קא יהיב ולא על בית הכנסת קא יהיב".

וכן הובא תשובה זו בספר העתים סי' קא, ושם: "עוד נשאל רב שרירא גאון ז"ל בענין זה וזה היא נוסחא: וששאלתם, מבוי שיש בו עירוב ויש בו בית הכנסת והוצרכת לידע אם אוסרין בני בית הכנסת על בני מבוי אם לא, הוי יודע שיכולין בני מבוי לטלטל מן ביהכ"ג לבתים ומן בתים לביהכ"ג דהכי קי"ל דלא אסר אלא מקום דירה, וביהכ"ג מקום הפקר היא לכל ישראל, ואפילו דרים בו אורחים עוברים ושבים לא אסרי על בני מבוי, ולא אצרכינן לערב עמהן דקי"ל אורחי לא אוסרין והלכך כל דצריכי בני מבוי לטלטל מחצרותיהן לביהכ"ג בין דרך פתחים בין דרך חלונות משלטלין ואין בכך כלום".

29, והכי אמר רב נטרונאי גאון: וששאלתם, בשביל חצרות הסמוכות לבית הכנסת צריכין להכניס ולהוציא לביהכ"ג, צריכין לערב בית הכנסת או לא. כך ראינו, דבר זה לא אמרוהו חכמים בכל עירובין ולא שמענו מעולם שצריכין לערב, מן כמה טעמים אין צריכין לערב, ואלמלא היתה של יחיד היה אוסר על אחיו ישראל וביהכ"ג של כל בני העיר היא כיצד אוסרת. ועוד, אפילו היתה של יחיד אינה אוסרת, משום דלא יהיב אינש ערובא אלא כל היכא דדייר, כדאמרין (עירובין עב): מעשה בבן נפח שהיה לו חמש חצרות באושא ובא מעשה לפני חכמים ולא אסרו אלא מקום דירה בלבד, דהיכי דאית ליה לאינש עשר דראתא במתא לא צריך למתן עשרה עירובין, אלא היכי דדייר, וכ"ש בביהכ"ג דלא מייחד לתד מנהון, וכיון דלא מייחד מאן יהיב עלה ערוב? הלכך לא צריך עירובו ולא אסר על ישראל ומכניסין ומוציאין לחוכו ומחוכו לרשותן דרך פתחים ודרך חלונות ודרך גגות ואין

דברי תיקון עירובין במנהטן — סימן יג מנחם עד

דמלכותיו, אין לך רשות הרבים בחוץ העיר ואפילו רחב כמה, אלא סרעיה ומדבר וכיוצא בהן שאין להם מחילה כלל, ואע"פ שאי אפשר שלא יהי' הרים וצוקות סביב להן, כל שאין המחילה נראית לעומדין באמצע ואינה נכרת להם, אי נמי שאין המחילה מעכבת וממנעת על הרבים כלום, אין זה חרף מחילה והכי נמי משמע (בעירובין כב, א) גבי סולמא דלור ואוקינזום.

דברי הרמב"ן אלה שצריך שיהא המחילה נראית לעומדים באמצע, אפשר הי' לפרש, שזה רק לרבי יהודה ששתי מחילות דאורייתא, ואי אפשר שלא יהא שני הרים זה כנגד זה מסוף העולם ועד סופו, אבל לרבנן אין הכרח לומר כן. וגם הרי כתב תירוצו אחר לר"י (ואי נמי שאין המחילה מעכבת) לפ"י אין הכרח לומר כן אפילו לר"י. עוד הי' אפשר לדייק מדברי הרמב"ן, שאפילו לתירוטו הראשון לר"י זהו רק במחילות צדי שמים, אבל במחילות בני אדם לא צריך שיהי' המחילה נראית.

וכן מצוה להדיא בספר האשכול הלכות עירובין ח"ג, סי' סה (עמ' 62): "ואיכה לעיונה צהא מלחא דים אוקינזום מקיף כולי עלמא וארץ ישראל מקיף סולמא דלור, וצבל פרת ודיגלת, ואמרינן לקמן דלא מהני לצבל רה"י, אלמא מחילות צדי שמים לא עבדי רה"י אי צקעי צבו רבים, לא מספקא לן אף אי צקעי צבו רבים לא מצטלי למחילות ציד"ש, מיכו כל זמן שאינו רואה המחילות העשויות ציד"ש המקיפות השטח, צהי אמרינן אחי רבים ומצטלי, דאי לאו הכי ר"ה היכא משכחת לה, לאפקי מחילות העשויות צדי אדם אף אם לא נראו ועומד באמצע, שהשטח צב מאד מהני לעשויה רה"י ולא אחי רבים ומצטלי".

אמנם, ממה שהביא הריטב"א (עירובין כב, ז) בשם הרמב"ן לא מוכח כן, וז"ל: "וכו"ע לא לחייב דהא מקיף ליה אוקינזום, פירוש, דכל שהוא עמוק עשרה טפחים חשיבא מחילה, כדאיתא צפ"ק דשבת וצכמה דוכתי, ולהכי פרכינן, דכיון דאמרת דאפילו המחילות מרוחקות כל כך דינן רה"י, אי"כ אין רשות הרבים בעולם (א"א וק"ל עד), מ"מ עד אימתו יהא מרוחקת שיהא חשבים מחילות לשוויה רה"י, דהא אמרינן דקרפף יותר מצית סאתים שהוקף אפילו שלא לדירה רשות היחיד מה"ת. וכמה יהא שיעורו אותו יותר מצית סאתים, אומר רבינו הגדול ז"ל, דהיינו כל שרואה עצמו תוך המחילות, דאע"ג דלגבי שבת לא צעי מחילות הנכרות לדירתו, כדאי צפ"ק דסוכה, אפי"ה צעי שיראה עצמו תוך מחילות".

ומבוארת שיטת הריטב"א: א. שצבא זו נאמרה גם לרבנן ולא רק לר"י. ב. שצבא זו יש לומר גם במחילות העשויות צדי בני אדם. ג. מה שכתב הרמב"ן, ואי נמי... לא חזר צו מחירולו הראשון ולהלכה הוא סובר לתירוץ הראשון.

ובמשנה ברורה סי' שמו, ס"ג צבאור הלכה, ד"ה קרפף כתב, שהריטב"א למד שיטתו של הרמב"ן מדברי הרמב"ן בעירובין, שהצבא למעלה, ולפי"ז יש לומר שלא כתב הרמב"ן כן רק במחילות העשויות ציד"ש.

ויש להביא ראי' לדבריו ממה שכתב צחי' הרשב"א עירובין, סס: "אי הכי כו"ע נמי, דקא מקיף ליה ים אוקינזום. מיהא שמעי' דצמקום המוקף גדר עשרה יש לו שיעור עד היכן קרוי רה"י. ויש לעיין, דהא אמר ר' יוחנן צפרק דבר, קרפף יותר מצית סאתים אפילו כור ואפילו כורים הזרק לחוכו חייב, מחילה היא אלא שמחוסרת דיוקו, וא"כ עד כמה יהא נידון משום רה"י. והדבר צריך תלמוד".

ואם הי' הרמב"ן מפרש כן להדיא דינו של ר' יוחנן בעירובין סז, איך אפשר שהרשב"א, תלמידו של הרמב"ן, לא ידע מזה, שכרי כתב "והדבר צריך תלמוד", והריטב"א תלמידו של הרשב"א כן הי' לפניו פ"י של הרמב"ן? לכן מסתבר שהריטב"א למד כן מלשון הרמב"ן: "וה"י משמע (בעירובין כב, א) גבי סולמא דלור ואוקינזום". וכפירוש הנ"ל.

והרשב"א ססיים "והדבר צריך תלמוד", הוא משום שסובר, שיש לחלק בין מחילה צדי שמים למחילה צדי אדם. כמו שכתוב באשכול. כן יש לומר, שדעת הרמב"ן בעירובין הקשו כן לר"י שמצריך שתי מחילות, וכשיטת החוס' בקידושין ע"א, ב. ד"ה עד היכן, שצבל היתה מוקפת משני צדדים 30. גם יתכן, שצחורולו: "אי נמי...". חזר צו מחירולו זה.

אמנם, עיקר חידוש זה של הרמב"ן, שהמחילה צריכה להיות נראית לעומדין באמצע ויכרת להם, כלשון הריטב"א: "שיראה עצמו בחוץ מחילות". — לכאורה, אם זה דין להלכה בכל עיר שהיא מוקפת חומה ויש לה דין רה"י, הרי בעיר שיש בה צתים ורבים דורסין בה, הרי אין רואים את המחילות כלל, אם כן נתח דברך לשיעורים, כמה צריך לראות, אם חלק מהמחילות צלצד או כל המחילות. ועיקר הדבר הרי תלוי בגודל המחילות (וכן חריץ, שיש צו דין מחילה אי אפשר לראותו כלל מרחוק, מה שאין כן מחילה), ואימתו צריך לראות המחילות, בשבת או בכל יום, ועוד כמה ספיקות, ואיך סחמו דבריהם?

ועוד, מדבריהם נראה שסוברים שזה דין צב"י דאורייתא, וקשה להבין, איך לא זכר עיקר חשבו זה בצמרא להדיא, הרי זה צבל שיעורין דאורייתא ולא הזכיר דבר כזה בכל הפוסקים, מלבד מה שביא הריטב"א בשם הרמב"ן דרך אגב.

עוד מקור להלכה זו

ולברר הדבר יש להקדים, שמלינו עוד מקור להלכה זו, שלא הוצא צמשנה ברורה שם. והוא, מה שכתב הרא"ה, תלמידו של הרמב"ן, בענין זה שעל פיו יש לפרש דברי הרמב"ן: "כל שאין המחילה נראית לעומדין באמצע ואינה ניכרת להם". שהרי המלים "ואינה ניכרת להם" כוונתן סחומה. וז"ל הריטב"א סוכה ד, ב: "עמוד שהוא גבוה עשרה טפחים ויש צו הכשר סוכה, צבור צבי למימר: גוד אסיק מחילתא, א"ל רבא: בעינן מחילות הניכרות וליכא. פ"י מורי נ"ר,

30 ראה בשו"ת, בית אב" תגיבא סי' ג, ענף ב מה שכתב לתרץ מהא דאוקינזום.

מחילות הניכרות ונראות עמה, משא"כ בשבת דלא צעין ונראות עמה, כל היכא דנראות וניכרות, דהא ודאי צעי אף לענין שבת, דאי לא חימא הכי (נראה שחסר כאן ויש להוסיף: כולי עלמא) הוי רה"י, שהרי היס מקיף אותה דעננוק כמה ואמרין גוד אסיק מחילתא דהא לדינא דאורייתא כל שמוקף מחילות אפילו יותר מבית סאתים כל מה שאפשר ואפילו צדי שמים ושלא לדירה כלל רה"י גמורה היא, כדמוכח בדוכתא (עירובין כב) וא"כ לא משכחת לה רה"י (נראה דע"ס הוא ו"ל: רה"י), אלא ודאי דמחילות היס לא חשיבי מחילות, לפי שאין נראות וניכרות ואין אדם רואה עלמא בתוך מחילות. מפי מורי הרב נר"ו (כידוע כוונתו להרא"ה, הלמודו של הרמב"ן).

עוד שם ברע"ב"א: "ואע"ג דעירובין (פט) קרי לכו רבא גם לגג מחילות הניכרות, היינו לענין שבת, אבל לענין סוכה אינן ניכרות אפילו על שפת הגג" וכתוס' הרא"ש: "אבל על שפת הגג ד"ה כשרה, דחשיבי מחילות הניכרות עפי מעמוד משום דניכרות שהם מחילה לבית".

והטעם לחלק בין שבת לסוכה מבואר בתוס' הרי"ד, וז"ל: "הוה מדמה צביי מחילות דסוכה למחילות דשבת, אילו היה תל גבוה צרה"ר (אינן) מעלגלין ככולו כאלו היו מחילות מוקפות סביב, דמה לי אס מקום התל היה הולל ומוקף מחילות ומה לי אס הוא שלם. והוא הדיון גמי בסוכה. ורבא לא מדמי, דהתם גמי שבת לא צעין סככה, אבל בסוכה צעין סככה, ואס אין המחילות ניכרות לא אמרין צבו גוד אסיק מחילתא".

ובפסקי רבינו ישעי' דנראנו בספר "סם חיים" מעתיק דבריו ומוסיף: "אבל בשבת היכא צעי לאסוקינהו ומש"כ מעלגלין בכל התל ע"כ, ונראה דז"ל: לא צעי לאסוקינהו, וכוונתו, שבתל אין לורך כלל לדון גוד אסיק, וכן מבואר במאירי סוכה, שם: "וכן יש שואלים בשמועה זו ממה שאמרנו בשבת (לט) שאס זרק אבן על תל גבוה עשרה בשבת חייב שהוא רה"י, אלמא לא צעין מחילות ניכרות. ואין זו שאלה, שצו אי אהה לריך צה לגוד אסיק, עד שהצטרך צה למחילות ניכרות, שאין הטעם אלא מפני שכל שצובה עשרה ורחב ארבעה אינו תשמיש של רה"י ודינו כרה"י אף בלא מחילות, אבל בסוכה למחילות אנו לריכים וא"כ הדבר לריך למחילות ניכרות".

מבואר, שהרע"ב"א בשם הרא"ה דייק מהגמי שצסוכה יש לורך צ"מחילות הניכרות ונראות עמה" ובשבת די אס כן "נראות וניכרות". ולריך ביאור מה כוונתו. ונראה, שצסוכה, מלבד מה שניכר וידוע שיש כאן מחילה לריך לראות גם צעניו מחילה למעלה, לפיכך צעומד על הגג ויש הבדל בין גג לגג אינה נקראת מחילה לענין סוכה. מה שאין כן לענין שבת נקראת נראה וניכרת, מפני שאפשר לראות המחילה של הבית וניכר הוא.

ומה שכתב הרע"ב"א בשם רבו "דמחילת היס לא חשיבי מחילות, לפי שאין נראות וניכרות ואין אדם רואה עלמא בתוך מחילות" לריך ביאור אס כוונתו לומר, שבדרך כלל מחילות של יס לא חשיבי מחילות, משום שהמים מכסים

חותם והיינו שאין נראות וניכרות ולמד כן מגמי עירובין כב, צ וענין מ"ש התוס', שם ד"ה דלמא "מחילה שאינה עשויה צדי אדם לא הוה מחילה כולי האי", וכן כתב המחירי, שם: "העיריות והמדיות שלא הוקפו צהומות, אע"פ שהיו הרים וצקעות או ימים או נהרות מקיפים אותם, לא הופקעו מידי רה"י, שא"כ אף העולם כולו מוקף מים אוקיננס" ולפי זה קשה מגמי עירובין ח, א: מעשה צמצוי אחד שלדו אי כלל לים, וכן מבואר צבה"ג ה"ל עירובין כדבר פשוט, שהיקף נהר מועיל א.

לכן נראה לי, שאין כוונתו לומר שיש לא הוי מחילה, אלא לפרש דברי הגמי צעירובין מ. צ: "דכולי עלמא גמי מוקף אוקיננס" — למא לא מועיל היקף זה? "לפי שאין נראות וניכרות ואין אדם רואה אה עלמא בתוך מחילות". כלומר: צעיר המוקפת נהר ויס (לשיעות אלו שאין חוששין לשרטון) לכולי עלמא הרי זו מחילה מעליותא, מפני שהמחילה נראית וניכרת והאדם רואה את עלמו, כלומר: הוא יודע, מרגיש ומצין שיש מחילה המקפת אותו, ואין כאן ענין של ראיית מחילה צעניס, כי אינו לריך לראות תמיד את המחילה, כמ"ש התוס' צעירובין שם, ד"ה דלמא: "והוא הדיון אפילו לאלף כורים" גמי רה"י הוא, אלא העיקר שיהא נראה וניכר לצני אדם המוקפין מחילה זו, מה שאין כן אוקיננס, וכדומה.

ועפ"ז מובן שפיר לשון הרמב"ן, שדייק והוסיף "ואינה ניכרת להם", כמ"ש הרא"ה, שיש לורך צמחילות נראות וניכרות", כלומר: אפילו אינה נראית ממש, אלא ראי' לראות ג"כ מקרי מחילה כמו גג ותל, מפני שניכרת להם. אבל סרעיא צמדבר, אע"פ שאי אפשר שלא יהיו שם הרים וצקעות, כל שאין המחילה נראית לעומדים צחמלע המדבר או צברעיא ואינה ניכרת להם אין צה תורת מחילה, ועל זה מוסיף הרע"ב"א בשם הרמב"ן דצעין "שיראה עלמו חוך מחילות". ולפי ביאור זה אין כוונתו לריך לראות ממש את המחילות, שא"כ נתת דצריך לשיעורים, כמו שנבאר לעיל וכמ"ש הרע"ב"א צסוכה שאין לורך בשבת ראיית מחילה ממש, אלא "שיראה עלמו חוך מחילות" הניכרות לו. ולא כתב שיראה את המחילות, אלא שיכיה צמקום מחילות שמרגישים שמעבצין הפילוש. רק צמדבר וצקעה אינו רואה את עלמו בתוך המחילות, משא"כ צעיר המוקפת חומה. אבל לא נחכוון כלל הרע"ב"א להמליח מלשון הרמב"ן שיעור חדש צדיו רה"י דאורייתא שאינו נזכר צשום מקום.

ומציינו כעין זה, שהשוו ידועה לראיה, צמדמש לקח טוב צראשית יו, יג מוצא צחורה שלמה יג, עמוד סה: "אע"פ שמורה לקדש ע"פ הראייה אס לא נראה מקדשין אותו על פי הידועה", וראי' מגמי צצועה לד, שדרשו קרא: או ראה או ידע, ידע אע"פ שלא ראה, כגון ששמע מפי המקבל ממנו והרי זה כאלו ראה. ואותו הדבר י"ל צשיטת הרמב"ן, צצעיר המוקפת מחילות צצעלס יכול לראות אותן והאגשים

31 וראה ב"נועם", חלק ראשון, שם, פרק שני דף ריו, ביאור שיטת הבה"ג והפוסקים, שלכ"ע הימים נידונים כמחיצה.

הגרים סמוך למחילות רואים אותם והאנשים הגרים צפנים העיר רואים אותם האנשים וכן הלאה וידיעה כזו הרי היא כמו ראייה, משא"כ צמדבר וצבקה.

ובענין דין מחילות הניכרות יש לזכור עוד מה שאמרנו בשבת ק. א: מים לא מצטלי מחילתא פירות מצטלי מחילתא. עיי"ש בתוס' ד"ה פירות וברשב"א, משום דבעינן מחילות הניכרות. וכן כתב הרב המגיד ה"ל שבת פ"ד, הכ"ג בשם הרמב"ן, וזה לא כשיעור רב האי גאון, מוצא ברשב"א שם: "וה"מ דצטלינהו גבי צור אבל אי אצטלינהו לפירי צור כ"י לא ממשעו צבור". מוצא שסוברים דלא צעינן מחילות ניכרות. עיי' במפרשים שם. ועיי' עירובין יב, ב תוס' ד"ה הכ"ה: "וניכר מחילה לבני חצר, ולבני בית שהם רחוקים אינה ניכרת".

שיעור ראיות האדם מרחוק

ומה שכביא מגמרא בצורות גד, ב, לדעתו אין כוונת הגמרא, שהרועה יכול לראות עד ע"ז מיל — דבר שהוא נגד המציאות של עצב ראיות בני אדם, כמו שיתבאר להלן, אלא כמו שפירש רש"י, שם ד"ה מלטרף: "כפי מה שהבדמות רחוקות זו מזו ויכולות להשתמר ברועה אחד והיינו ע"ז מילין, כדמפרש בגמ', דהכי שלטא עינא דרועה, ואם יש לו חמש בדמות ככפר זה וחמש בדמות ככפר אחר רחוק מזה ע"ז מילין, מציאו לתוך דיר אחד ומשען. ואם רחוקות יותר, פטורות". הרי שאין הכוונה שהרועה לריך לראות צעינוי את הבדמות, אלא שיהא שלטא עליהן וכן חמת פיקוחו ורשותו ומשתמרות על ידו, כלשון הפסוק (בראשית מד, כא): "ואשימה עיני עליו", ובחזרה שלמה שם הבאתי דברי הר"ם"ג באמונות ודעות מאמר ב, פ"י: "ורלו צעין, השגחה", וכן כאן "שלטא ביה עינא דרועה" היינו, שהוא משגיח עליה. ובכמה מקומות השתמשו חז"ל בצעינוי זה, לדוגמא: ברכות כ, א: אנה מרעא דיוסף קא אחינא דלא שלטא ביה עינא דישא. ובתנחומא תשא לא: הלוותה הראשונות על שנתנו צפומי לפיכך שלטא בהם עין רעה וגשתצרו וצורר שאין הכוונה "שלטא בהם עין רעה" ראייה ממש, אלא שקנאו בהם במהשגחה.

ואם באנו ללמוד מן התורה כמה שיעור ראיות אדם מרחוק, יש לנו שני מאמרי חז"ל על כך: א. תנחומא ישן וירא מו, על הפסוק (בראשית כב, ד) וירא את המקום מרחוק. "מכו מרחוק? אמר ר' יוחנן: רחוק מיל, שנאמר (יהושע ג, ד): "אך רחוק יחי' ביניכם וביניו כאלפים אמה"; על הפסוק (בראשית כא, עז) ותשצ לה מנגד הרחק כמטחוי קשת כי אמרה אל ארצה צמות הילד' דרשו (צ"ר פ"ג, וציהר ביאור) בצמדצ"ר פ"ב, ח: "ומנין דהאי, מנגד' דאמר צבגר דהוא רחוק מיל, כהיז הכ"ה, הרחק וכתיו להלן, רחוק, אך רחוק יחי' ביניכם וביניו כאלפים אמה צמדה' מה להלן מיל אף כאן מילי", הרי כשהתורה אמרה, וירא את המקום מרחוק פירשו חז"ל, כשהי' רחוק מיל אז ראה את המקום ומקודם לא ראה; וכאשר התרחקה הגר כדי שלא לראות — פירשו ג"כ שהתרחקה מיל, שיעור זה מספיק שלא תראה.

וכן אמרו במגילה ב, ב: כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נזון ככרך. ובראש השנה ל, א: קרובה, פרע ליושבה חוץ לתחום. עד כמה... כמחמתן לעצריא, מיל. וכן פסק הרמב"ם ה"ל מגילה, פ"א, ה"י, "שהנראה עמו" הוא שיעור מיל אלפים אמה. עיין בנושאי כליו שם וצטורי אבן מגילה שם. וכן במשנה ראש השנה (פ"ד, מ"ג): כל עיר שהיא רואה (את ירושלים) תוקעין (בשבת) וברמב"ם ה"ל שופר פ"ב, ה"ח: "כל עיר שהיתה בחוץ תחום ירושלים... היו תוקעין". הרי, שסתם "רואה" הכוונה בחוץ מיל כג.

ויש לעיין בהמבואר במשנה זכחים (פ"ד, מ"ו): באו לשילה... קדשים קלים ומשער שני בכל הרואה, ובגמרא שם, ק"ה. למדו מקרא (דברים יב, יג): "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה בכל מקום אשר תראה אי אהה מעלה, אבל אהה חוכל בכל מקום שאתה רואה. ושם, ע"ב: רואה שאמר, רואה כולו ולא המפסיק צינו לבניו... רואה מקלחו. צעו רב פפא: עומד ורואה, יושב ואינו רואה מאי? צעו רב ירמיי: עומד על גבי הנחל ורואה, בחוץ הנחל ואינו רואה? תיקו. וצ"ב למח לא פירשו בגמ' בכל, ה"רואה' כמו שפירשו במשנה של ר"ה ומגילה, ש"רואה" הכוונה שיעור מיל קבוע ולא כל אדם ואדם כפי ראייתו].

וזכרנו שראיתי לאחד מן האחרונים (ונעלם ממני שמו), שתמה על מה שאמרנו בצורות (גד, ב): וקיס לכו לרצנן דשיתסר מילי קא שלטא ביה עינא דרועה — הרי בזמנינו בני אדם צינונים אינם רואים אפילו צמישור דבר קטן כמו כבש, יותר ממיל. או שני מילים? הוא מקשה והוא מתרץ על פי מה שכתבו תוס' (עבודה זרה כד, ב, ד"ה פרה): "דודאי עתה נשתנה העתה מכמו שהיה בדורות הראשונים". ועיי' חולין מז, א, תוס' ד"ה כל וצורות יב, ב, ד"ה פרה ומעמד קטן יא, א, ד"ה כוורא. וראה צש"ע או"ח סי' קעט, סי' ס"ו; סי' שלא ס"ע וצמ"א סי' תקעו. ותחס סופר או"ח סי' קצו וסי' קפא.

ברם, לפי מה שכתבנו למעלה אין לנו שום הכרח להדש מעלמנו דבר שלא זכר בשום מקום. וכבר הוכחתי לעיל שאין הפי' בגמ' בצורות על ראי' ממש.

מציע אני תשובה זו בצביל ועד הרבנים ה"ל צנוורק וצביל גדולי התורה בכל אחר שלזונם להתעמק ולהביע חוות דעתם בשאלה זו למטן הלל' רצבות ישראל מחילול שבת והשי"ת יאיר עינינו בחזרתו וינחני בדרך אמת.

סימן יד

בענין היתר הטלטול בפירצה אחת שיש במחיצות העיר (שאינה נוגעת לעצם תיקון העירוב בעיר)

א. ע"ד השאלה, צנוגע לתיקון עירובין במנהטן נ"ו. היות שיש צהיקף העיר על שפת הנהר שטח אחד צערך

32 וראה ברכות סב, א: ובבבקה כל זמן שאין חברו רואהו... ותו, רבא ביממא הוה אויל עד מיל.

מהרש"ם

נד אורח הלכות עירובין סימן שסג חיים

שצדו אחד ארוך ואחד קצר אפילו אין צד הארוך עודף על הקצר ד"א אינו מניח הקורה אלא כנגד הקצר אבל אם ירצה יעשה שם צ"פ באלכסון ותוך המבוי יכול להניח הקורה באלכסון ומשמש בקצר כנגד הקצר ובארוך כנגד הארוך: לא העמיד לחי באמצע המבוי אם יש חצר מהלחי ולחוץ ועשו גם החיצונים לחי לראש המבוי אסורים אלו על אלו עד שיערבו יחד ואם אין שם חצר או שיש חצר ולא עשו החיצונים לחי לראש המבוי שמן הלחי ולפנים מותרים ממנו ולחוץ אסורים אבל אם עשו באמצע שני פסים או פס ד' אם אינו רחב יותר מ"א או שעשו צ"פ אם הוא רחב יותר מ"א אפי' אם יש חצר מהתיקון ולחוץ ועשו גם החיצונים תיקון לראש

דעת תורה

הט"ז כתב בטעם שהלחי שאלל הארוך לא מעלה ונה מוריד וכו' שאין כנגדו חלל רח"ל ע"ש, וא"כ צ"ל דגם כנגדו יש כוחל, חלל שאריכיש להיתר של צ' פסין, ח"כ שפיר מהני וכנ"ל, (וכן יש להוכיח מלשון הרריי ה"ל), אבל מסופק דצרי הט"ז לא נראה כן, [שהרי כתב צ"ח"ל: ולא דמי למ"ש בסמוך דבי לחיים מחזירים באמצע המבוי, דשם עומדים צו"ש וכל ח' אריך לחצירו כדי לחלק הרשויות, ושם אריך שנים דוקא כמ"ש בסמוך, משא"כ כאן באלכסון ואפי' בתוך המבוי וכו', מ"מ אם עשה צ' פסין באלכסון אין שייך שם שותפות, חלל אחתו הקרוב יותר לחוץ הוא לבדו מתיר עד כנגדו, והשני הוא ללא אורך עכ"ל].

ועי' במחזה"ש סקל"ב [שכתב ג"כ בעי"ז, ח"ל: ע"י צט"ז סקל"א, ודע דמ"ש צט"ז אינו מניח הקורה חלל כנגד הקצר, היינו משום דאפי' יניחו באלכסון אעפ"כ לא יהי רשאי לטלטל גם כנגד הארוך חלל כנגד הקצר, אבל אם ירצה להניחו באלכסון ושלל לטלטל בו אם נגד הקצר ראוי, דעיקר הטעם דאין רשאי לטלטל נגד הארוך יותר מכנגד הקצר הוא כיון שרואה שכנגדו אין חומה ואפי"ה מעלל, וסבור שגם ברה"ר מותר לטלטל וכו' עכ"ל, וא"כ הי"ג צ"ל, מכיון דעכ"פ אין כנגדו רח"ל, לא אחי לידי תקלה, ושפיר יש להקל לטלטל גם כנגד הארוך וכמשי"ל]. וזפרט אם האלכסון פחות מג' טפחים, י"ל דהוי כלבוד וכאילו עומדים זה כנגד זה. ועי' פה"ג צ"ל וי"ד סי' ר"א לענין המשכה [למקור], דלא מהני בפחות מג' טפחים, דהוי כלבוד וכאילו אינו רחוק כלל, וה"ג צ"ב.

פע"ף ל"א: כל א' יכול לערב וכו'. ע"י שט"ח סי' של"ב סעיף ו' [צ"בג"ה ח"ל: י"א דהא דעיר של יחיד אסור לחלק, היינו לארצה, מאחר דשניהם אריכיש לילך לרה"ר שבתוכה, אבל לארצה וכו', מערבין לחלפין ועושין תיקון ביניהם, כמו שנבאר לעיל סי' שס"ג וכו' ע"כ], ומ"ש עה"ג [צ"ש חש"י צ"ש סי' מ"ו מ"ז דצ"ז ח"ס ע"י עמודי הטלגרף הוי כנחלקה לחלפין וכו', ועוד שם כמ"ד צ"ב]. וע"ש צ"ב מתיר מ"ש צ"ב.

ולענ"ד כיון דלכעומד בתוך העיר לא ניכר הפרטה, שהרי הצתים סותמים מסביב, וחוק נכעור הרי הואין את הים, לכן אין להחמיר. וע"י צ"ח"ל נ"ד דעד ט"ז מיל שלטא עינא. ועוד י"ל דהרמב"ן לא כתב כן חלל לענין ים אוקיינוס שאי אפשר להגיע לשם צו"ש ש"ק לכעומדים באמצע העולם, אבל צעור כה"ג שאפשר להגיע ולראותו בש"ק, ולהדריש שם בסמוך נראה ג"כ, לכ"ע יש להקל.

ועמג"א סקל"א בסופו מ"ש מהירושלמי [פ"ח סוף ה"א ח"ל: מצוהות המפולשין לים כמפולשין לבקעה וכו' דה"ל לא אריך צו"ש, שהיא כמחלקת עשרה מתוך שלשה ע"כ]. וע"י צ"ח"ל שם שחמה ע"ז [דשקק וכו' שהצ"ה המג"א, דהא אין קו"ל צט"ז כהן סעיף ל"ו דאפי' מתלקט עשרה מתוך ארבעה ח"ל שום תיקון]. וע"י שט"ח אות ע' ג"כ דצ"ז, ומ"ש צ"ח"ד [מס' חבל יעקב דאף אם העשה צו"ש, אין דרך לעשות צו"ש סמוכים ז"ל וכו' ע"ש]. ע"י צ"ח"ל דברי זרחין בסופו בקוננו יוסף דעת סי' כ"ו דחה ד"ז צ"ח"ה ראיות וכתב דגם צ"ח"ג יש להקל.

פע"ף ל': אלא כנגד הקצר. ע"י ט"ז סי' כ"א שחולק על צ"ח"ה צדן לחיים שאינם עומדים בשוק, [שהצ"ח כתב דאם אין יותר מעשרה ביניהם מהני אפי' לטלטל כנגד הארוך וכו', אבל הט"ז כתב דכל שאין הלחיים עומדים בשוק, אינם ענין ז"ל כלל, ואותו הלחי שעומד בלד הקצר מתיר לטלטל כנגד הקצר, משא"כ הלחי השני שעומד בלד הארוך אינו יכול להתיר כנגדו, כיון שכנגדו רח"ל וכו' ועו"ש]. וע"י חידושי מהרמ"ז בהבחותיו על השו"ע שהצ"ה מדברי ה"ר יבנותן שעל הר"ף פ"ק דעירובין דמפורש כה"ט, ח"ל הרריי שם: ובלחי כו"ע מודו שאין משימו חלל כנגד הקצר, אע"פ שלחי משום מחילה, כיון שהוא יולא חוץ למבוי מלד ח' עכ"ל.

ומ"מ י"ל דאם גם בלד צ' יש כוחל, וצ' פסין עומדים באלכסון, יש להקל אפי' היכי דצ"עין צ' פסין דוקא, דגם הט"ז י"ל דמודה צ"ח"ג דמהני, שהרי

ע"ג קרקע שמקיים את השבת במסירות נפשו. ובשעה שחולב מקבל במעשיו מלכות שמים ואמונת חכמים מורי הדור ושמירת השבת, ובורא פרקליטין טובים המראים על פעולתו וגם הוא סולל המסלה לאחרים ובא בעזרת פרנסי הדור העומדים בפרץ.

עש"ק נחמו תרצ"ו.

א"ש

סימן ח'

תיקון ערובין בפריז

ב"ה יום ו' עש"ק ע"ח אלול תר"ץ.

בנוגע להשאלה אודות תיקון עירובין בפריז. מתחלה לא רציתי להזדקק לזה בגלל חולשת כריאותי, אך אחרי אשר הפציר בי רומעכ"ת באתי בדברים בענין זה עם אחד הרבנים הגדולים בעירנו משגיח על העירובין פה ועם הרב הגאון מוה"ר אברהם ישעי' קרליץ שליט"א בכני-ברוק, בעמח"ס "חזון איש", ואת אשר החלטנו אודיע למעכת"ר. **והנה** בודאי נראה שפריז היא רה"ר גמורה מה"ת שיש בה ששים רבוא בוקעים, אע"פ שאין בה בכל רחוב ס' רבוא, מכ"מ מקרי רה"ר גם בירושלים ומחוזא לא היו ס' רבוא בכל רחוב. ולסמוך ע"ד האו"ז, הובא בהגהות אשרי פ"ב דעירובין, דאפילו ס' רבוא בוקעין נותר בב' מחיצות, הוא דעת יחיד שלא הובא בשו"ע ופוסקים. ובאמת אינו מובן דהא קי"ל כרבנן דאין מערבין ברה"ר בכך משום דסבירא להו דבב' מחיצות אהו רבים ומבטלי מחיצתא. שוב ראיתי בשו"ת בית אפרים חלק או"ח סי' כ"ו שתמה ע"ז ושם חשיב ליה פריז רשות הרבים מן התורה. **אולם** מעכ"ת כתב דבפריז ישנן ג' מחיצות מה"ת בכל ג' רוחות וגם ברוח הרביעית יש מחיצה בערך שלישי, א"כ לפ"ז אין להעיר פריז דין רה"ר מן התורה לכו"ע והגם שיש שם הרבה פרצות ע"י הגשרים העוברים את הנהר, מכ"מ אין הן אוסרות מן התורה, כיון שהעומד מרובה על הפרוץ ורק מדרבנן אוסרת כל פרצה ביותר מעשר אמות וא"כ בודאי שיכולים לתקן כל פרצות אלו ע"י צוה"פ.

אלא שיש לעיין דהרי מחיצות הנהר עשויות בידי שמים וד' התוס' בעירובין דף כ"ב בד"ה אילימא, דמחיצות שאינה עשויה בידי אדם לאו מחיצה היא ואפילו אם נימא דאין זה אלא מדרבנן, מ"מ אינם יכולים לסמוך על מחיצות הנהר מדרבנן וצריכים לתקן את כל הרחובות ע"י צוה"פ. ומש"כ שתחת מחיצות הנהר יש מחיצה אחרת נמוכה מהן ההולכת וסובבת את כל מחיצות הנהר, אין זה מספיק, דמחיצות הנהר מתירות דאמרי' גוד אסיק מחיצתא ולא אמרינן גוד אסיק אלא היכי דמינכרא מחיצתא, אבל היכי דלא מינכרא לא אמרינן גוד אסיק כמבואר בשו"ע או"ח סי' שמ"ה סעי' ט"ז וסוף סי' שע"ד, כמש"כ מעכ"ת בעצמו והמחיצות הניכרות תחת הגשר לא מהני, דהוי כמחילות תחת האדמה ברה"ר דלאו כלום הוא ואין נפקותא

בהכרתן תוך המחילות. אולם יש לסמוך ע"ד הרמב"ן והריטב"א, דכל שטח שדרך בני אדם להקיפו מיקרי שניכר שנמצא תוך מחיצות, אפילו עשויים בידי שמים. ועיין בס' "חזון איש" הל' עירובין סי' מ"ג ס"ק א', דכיון שהי' לפניו חומה נראין הדברים ששטח זה עדיין ניכר שנמצאו בו מחיצות ולא נתבטל.

גם יש לצדד, כיון שרגילים בעיירות הגדולות להגביה הרבה את סביבות הנהר, ששופכים עפר הרבה על שפת הנהר כדי שלא יעבור לפרקים על גדותיו ובפרט בפריז אשר הנהר עשוי שם לחוף אניות וספינות ולזה צריכים הרבה לחפור כדי שיהי' ראוי ומתוקן לכך, ובאופן זה ודאי נתבטלו המחיצות הקודמות שנעשו בידי שמים ונשארו המחיצות שנעשו בידי אדם, רק שיש לברר, אם זה נעשה בכל היקף הנהר סביבות העיר.

והעצה היעוצה למעשה לתקן את הגשרים ע"י צורת הפתח ויכול לסמוך על צוה"פ של חוטי הטלגרף שעשויים כהלכה ואינם מן הצד כמש"כ רומעכ"ת, ובודאי יחישב כח"ר עם הרבנים הג' בעירו, והגנו מסכמים אתם להלכה.

סימן ט'

בדין הגעלה בקיטור

על דבר הגעלה על ידי דאמפף באמת הוא ענין קשה, דאף הזיעה דפליט להחמיר ולא להקל, דמאן לימא לנו דיפלוט כלו, ובפרט דלהרשב"א אינו מפליט, ואם בלע איסור ממש שלא על ידי זיעה הא כבולעו כן פולטו, והחמירו בזה בשו"ת שו"מ ובשו"ת בית שלמה, ובשו"ת הביא להקל רק בהיתירא בלע. וכן ראיתי לכמה מחברים שכתבו כן, אולם כפי מה שהודיעני מעכת"ר בשם ירידנו הרה"ג מוהר"ע ד"ר מונק שי' כי כבר נהגו בזה בהסכמת הרה"ג מוהר"ד"צ האפמאן זצ"ל, וש"א להגעיל בענין אחר, הנה הובא בס' ארחות חיים או"ח סי' תנ"א סעיף י' בהגהות הגאון מוהרש"ם בדבר הזיעה שהחוש מעיד על זה שמתחמם ע"י יותר מבשול, מ"מ לא רצה להקל רק לשפוך בתחלה רותחין ואח"כ ימשכו לתוכן הזיעה עד שיתחממו המים שבתוכן וירתיחו בחוזק והוי הגעלה, ועיי"ש עור בס' תנ"ב ובשו"ת מוהרש"ם מבערזאן בס' צ"ב האריך ג"כ שאין לסמוך על הזיעה לבד, רק שמתחלה ישפוך מים לתוך החביות ואח"כ יכניס לתוכו הזיעה הנמשך מהיורה עד שירתיחו המים שבתחיות ויעלו וירדו ברתיתתן בכל החביות, ובזה יהיו הגעלה על ידי מים רותחין עצמן, ועיי"ש מש"כ לענין שעור המים לפי ששמע שאא"פ להכניס דאמפף אם הכלי מלא מים, להקל בזה לצרף שי' המחמה"ש סי' תנ"א שכ' דסתם חביות יש בתוכה שלשים נגד הכלי יעוי"ש. ואף שבשו"ת שו"מ ובתשו' יד מאיר החמירו גם בזה, מ"מ אין דבריהם מוכרחים יעוי"ש מה שצידד להקל בזה, והראו לי כעת ממחבר על קיצור שו"ע סי' מעדני שמואל בס' קט"ז הל' פסח [אות ל"ט] שהביא כל

הרב מנחם נחום יצחק גרוני

מח"ס קונטרס גן יצחק

ביאור ג' מחיצות המקיפות את שכונת בארא פארק יע"א [עם מפה]

אייר תש"ס לפ"ק

הנה העיר ברוקלין וקווינס מוקפות מג' רוחות ויותר, בים האוקיינוס והאיסט ריווער, ואין אנו דנין כלל לחשוב את מחיצות הטבעיות של הים, ולא נחשוב אך ורק את המחיצות הגבוהות והחזקות שנבנו סביבות הים והנהר ע"י בני אדם.

והנה שכונתנו בארא פארק נמצאת בתוך העיר ברוקלין, והמחיצות הנ"ל המקיפות את ברוקלין, הם מקיפות את בארא פארק מג' רוחותיה, ויש לחשבם בכמה אופנים, והנני בזה להעלות על הכתב את האופנים עם ציור המפות.

אופן א'

הנה במשך כל חוף האיסט ריווער נבנו מחיצות גבוהות, ונתחיל לחשוב המחיצה שמצד צפון, המתחלת אצל שכונת וויליאמסבורג, [במפה אות ג] סמוך לנעווי יארד, פנת רחוב פלאשינג עוו, ורחוב וויליאמסבורג וועסט [במפה אות א].

מחיצה הצפונית נמשכת ממזרח למערב לערך שני מייל, עד רחוב קלאמביע הייטס, [COLUMBIA HEIGHTS אות ב], ומשם פונה המחיצה לצד מערב, והמחיצה המערבית נמשכת הרבה [עם כמה עקמימיות] עד שאר [בעלט] פארקוועי, [BELT PARKWAY SHORE אות ג], ומשם פונה המחיצה במקצת לצד דרום, עד קראספי עוו. [CROPSY AVE.] אות ד], ומשם מסתובב הרבה עד שמגיע לשכונת סיגעייט, [אות ה], ומשם נמשכת בצד דרום עד ה"בארדוואלק" [BOARDWALK אות ו], הנמצאת בצד דרום, וממשך המחיצה הדרומית כמה מייל.

ויותר ע"כ נתברר לנו כי במחיצות האלו איכא נמי שם ד' מחיצות כדין "פסי ביראוח" המבואר כמעט בכל הפוסקים, [ובאופן זה דעת כמעט כל הפוסקים דלא אתי רביס ומבטלי מחיצה, וסגי בעומד מרובה על הפרוץ מה"ת כדנבאר להלן].

דהנה בכל אורך מחיצות ה"בארדוואלק" [BOARDWALK] מחובר להם בתים גדולים הנמשכים לצד מזרח, מדרום לצפון, [אות ז] וע"כ הוא "שם מחיצה רביעית", וגם בצד השני אצל מחיצה הצפונית יש כמה מקומות שיש שם מחיצה רביעית, שהמחיצה מתעקמת מצד צפון לצד מזרח, ונמצא שיש שם מחיצה רביעית בצד מזרח, כגון בפנת מארשל סט. [MARSHALL ST.] אצל ליטיעל סט. [LITTLE ST.] [מצד מערבי של הנעווי יארד] [אות ח].

וכל שכן שגם המחיצה הרביעית לא רק שיש לה שם ד' מחיצות בהקדמות כנ"ל, אלא גם כל המשך צד המזרחי יש לה מחיצה עומד מרובה על הפרוץ ע"י כל הבתים הנמשכים ברחובות בכל צד מזרח, [אות ט].

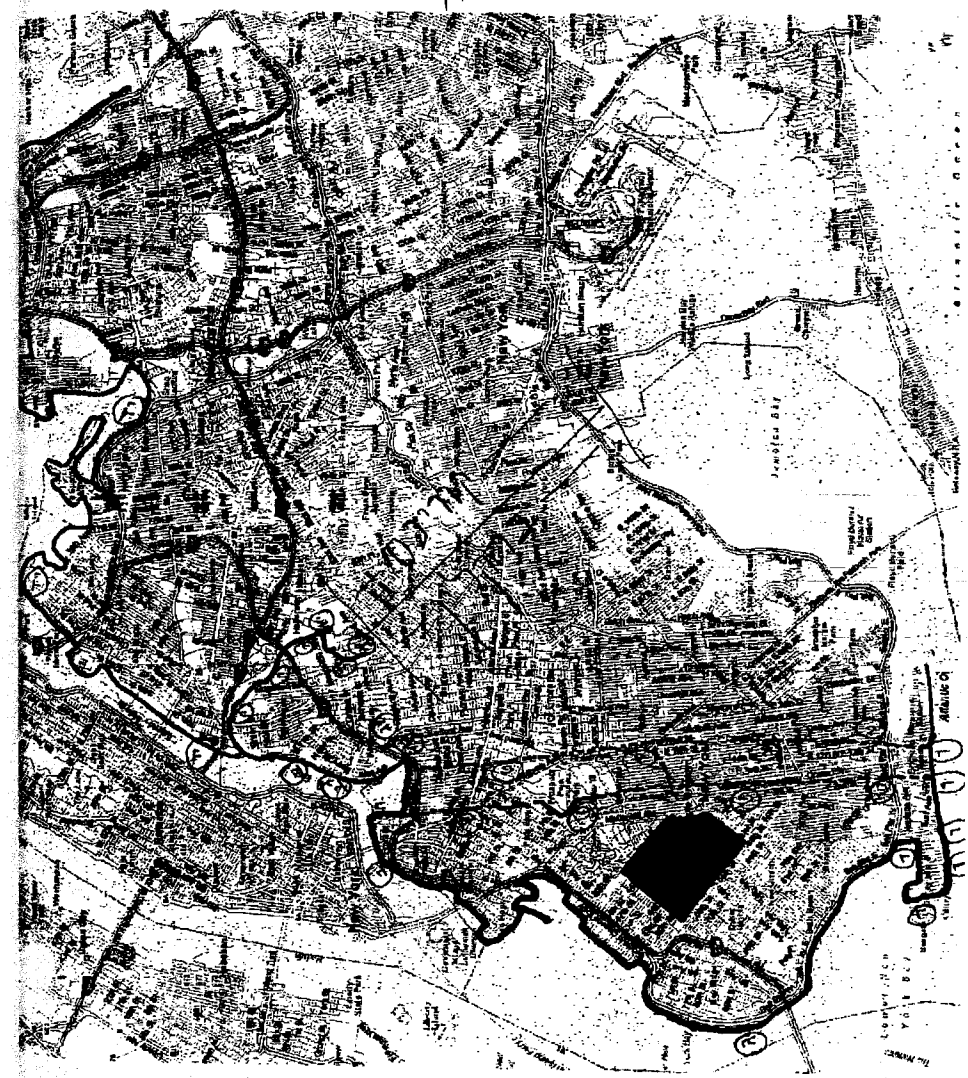
לפי זה נמצא שכל שכונתנו בארא פארק יע"א, מוקפת בשלשה מחיצות גמורות, ובשם ד' מחיצות אשר העומד מרובה על הפרוץ.

מבאר דאין בזה חשש "מכוי שצדו א' ארוך וצדו א' קצר"

והגם דכתבו החוס' במסכת עירובין דף ח' ע"ב דמכוי שצדו אחד ארוך וצדו אחד קצר כזה

אינו רה"י רק נגד מקום הקצר, וא"כ גם

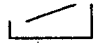

א"כ

א"כ

בניד"ר המחיצה הצפונית קצרה ממחיצה הדרומית לכאורה.

זה אינו, דלא דמי כלל וכלל, כי שם מיירי שהמחיצה הקצרה אינה מגעת לאותה גובה של המחיצה הארוכה, וכדי לסגור המחיצה הרביעית צריכים ללכת באלכסון, כזה

כזה כתבו התוס'. שאין סוגרין מחיצה רביעית באלכסון, רק סוגרים ישר, כזה

משא"כ בניד"ר מה שהמחיצה הצפונית היא קצרה, הוא משום שהמחיצה המערבית הולכת ומתעקמת, אבל גובה מחיצה הצפונית מגיע לאותה גובה של המחיצה הדרומית וסוגרים המחיצה המזרחית ישר ממש, 90 סעלות] בלא אלכסון כלל, כזה

מבאר דפירצות יתר מי אמרת דרבנן

ואף שיש במחיצות הללו כמה פרצות יתר מי אמות, מ"מ הלא קיימ"ל דכל שהעומד מרובה על הפרוץ הו"ל מן התורה מחיצות כשרות, וכש"כ בניד"ר שיש "שם ד' מחיצות" כנ"ל, והמקום נעשה רשות היחיד גמור, ורק מדרבנן צריך תיקון, ומשום כן מועיל לעשות בו צורות פתחים, ולכן בשכונתנו שהמחיצות הג"ל הלא המה עומד מרובה על הפרוץ יותר מ 99% אחוז, ע"כ בודאי שפיר עשו צורות פתחים סביבות שכונתנו לעשותו רה"י אפילו מדרבנן.

[ומה שכתבנו שפירצה יותר מי אינו רק מדרבנן כן מבואר בספר קרית ספר למכ"ט הל' שבת פט"ז, ובפמ"ג סי' שס"ג א"א סק"א, ובשו"ת תפארת צבי א"ח סי' י"א, ובשו"ת בית אפרים א"ח סי' כ"ז, ובשו"ת

מחיצות גמורות הנמשכות לערך ג' מייל, וזהו מחיצה הצפונית, ומחיצה מערבית נמשכת מהתחלת צד מערב של ברוקלין ואות י"ב, ונמשכת עד וויליאמסבורג, ומשם והלאה הכל כמו שנתבאר באופן א'.

והרווחנו באופן זה שגם כל שכונת וויליאמסבורג [אות י"ג] נמצאת בתוך הג' מחיצות הללו.

אופן שלישי

ובאמת לאחר שבדקנו יותר מצאנו שהמחיצות מקיפות מקום גדול יותר, עד שיש ג' מחיצות גמורות בריח, הסובבים ומקיפים את שכונתנו בארא פארק.

כי המחיצה המערבית שהתחלנו באופן א' לחשבה משכונת וויליאמסבורג, מחיצה מערבית זו נמשכת להלאה לצד צפון ומקפת כל צד מערבית של העיר קווינס, [אות י"ד], ומסתובבת לצד צפון, ומקפת כמעט את כל צד צפוני של העיר קווינס, והרווחנו כזה שיש ג' מחיצות גמורות בלי שום ערעור וגמגום כלל, וגם לא שיך לחשוש בהן כלל חשש של מכו צדו א' ארוך וצדו אחר קצר.

מבאר דאין שיעור לגודל היקף המחיצות

ואף שמחיצות הללו מקיפות שטח גדול

מאוד, הלא שיטת התוס' עירובין כ"ב ע"ב דאין שיעור לגודל המחיצות, וכן הלכה כמו שכ' הטור בס"י שני"ח דמקום המוקפת מחיצות "אפילו יש בו מאה מילין" הוי רה"י, וכן נראה מסתימת השו"ע, וכן עולה מדברי המג"א בס"י שס"ג סק"ל, כמו שדייק הבית אפרים שם ופסק כן הלכה למעשה.

ועוד דגם לדעת הרמב"ן דיש שיעור לגודל המחיצות, הלא כבר פסק המשנה ברורה בביאור הלכה סי' שמ"ז ד"ה קרפף, דבמחיצות שנעשו בידי אדם גם הרמב"ן מודה דאין שיעור לגודלן, וכן מפורש בתוספות הרא"ש שם ובאשכול סי' ס"ב, והגם דהמהרש"ם כדע"ת סי' שס"ג מפקפק על חילוק זה בדעת הרמב"ן, מ"מ דעתו דכל שאפשר לראות המחיצות מבית האחרון של העיר סגי, ומש"כ הרמב"ן דבעינן שיהיו המחיצות נראות לעומדים באמצע, היינו דוקא כמדובר במקום שאין שם בתים, אבל עיר שיש לה שורות בתים שהן עצמם מחיצות הגם שאינן מחיצות גמורות שיש להן פרצות, או סגי שיהיו המחיצות ניכרות להדרים בקצה העיר.

וכר מן דין הלא כבר ביאר בשו"ת אגרות משה א"ח ח"א סי' קל"ט ענף ו' כ' דשיעור היכר המחיצות לדעת הרמב"ן הוא ל"ב מיל, ומחיצות דידן פחותים הרבה משיעור זה.

נחיצות בקשת סיינתא דשמיא

שמעתי מחבאר א' שביאר בהקדים דכשם דבמילי דעלמא אמ אדם מכין כל הכנות הראוי' לאותו ענין ומחשב שמעוה מוכרח שתצא מחשבתי אל פועל, ע"י מחשבה זו מתקלקלי מעשיו למען ידע שטוים מוכן למלחמה ומ"מ לה' הישועה, כן הוא נמי בעבדי ה' עובדים בכל אופן שראוי היא שיעשה כל מחסורם מאליו מ"מ כל עוד שאינן מתפלל ומבקש מהשי"ת אין רצונו נעשה אעפ"י שהוא ראוי לכך.

(דרשות ח"ב דף שס"ה ט"ג ד"ה ויהי, ע"ש באו"ך)